

JAARVERSLAG 2010

SAMENWERKEN AAN KINDERRECHTEN

DEFENCE FOR CHILDREN
- ECPAT NEDERLAND

ONZE MISSIE

Defence for Children werkt aan de naleving van kinderrechten vanaf de allereerste melding over een kinderrechtenschending tot en met de laatste wijziging in de wetten die kinderen moeten beschermen én de implementatie daarvan, door:

- het geven van informatie en voorlichting over de rechten van het kind aan kinderen, aan volwassenen en mensen die met kinderen werken, zoals advocaten, rechters, jeugdzorgmedewerkers en leraren;
- het geven van juridische hulp aan kinderen (en/of hun belangenbehartigers) wanneer hun rechten worden geschonden;
- het doen van onderzoek naar schendingen van kinderrechten;
- het voeren van lobby en actie tegen schendingen van kinderrechten.

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) is de grondslag voor het werk van Defence for Children.

JAARVERSLAG 2010

SAMENWERKEN AAN KINDERRECHTEN

DEFENCE FOR CHILDREN - ECPAT NEDERLAND

RECHT OP VRIJE TIJD EN SPELEN

ARTIKEL 31

RECHT OP ONDERDAK

ARTIKEL 27

RECHT OP ONDERWIJS

ARTIKEL 28

RECHT OP GEZONDHEIDSZORG

ARTIKEL 24

ROL VAN DE OUDERS

ARTIKEL 5

RECHT OP PRIVACY

ARTIKEL 16

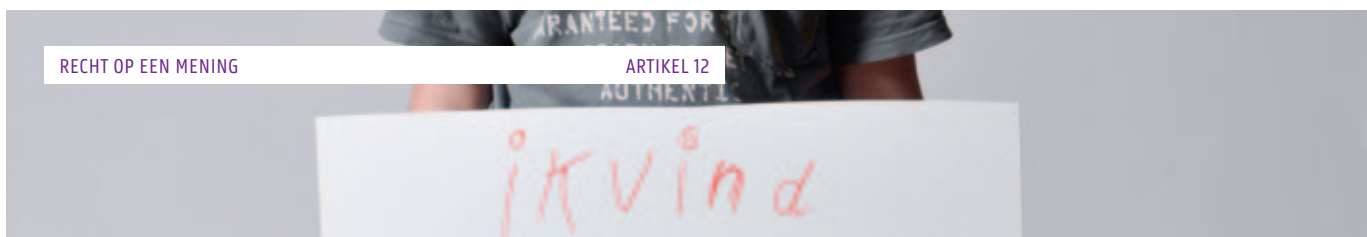
RECHT OP NAAM EN NATIONALITEIT

ARTIKEL 7

RECHT OP EEN MENING

ARTIKEL 12

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	5
1. Kinderrechten algemeen	9
Jaarbericht Kinderrechten	13
Kinderen in Tel	15
2. Jeugdzorg en familierecht	19
Dat ze je naam kennen	21
3. Jeugdstrafrecht	25
Een paar nachtjes in de cel	28
4. Seksuele uitbuiting	31
The Body Shop campagne	33
5. Migratie	37
Geen Kind op Straat	40
6. Kinderrechtenhelpdesk	43
7. Internationale projecten	45
Girl Power	48
8. Organisatie	51
Wij denken altijd vanuit het belang van het kind	57
De grote 'familie' van goede doelen	59
Financieel overzicht	62
Colofon	64

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Om de rechten van kinderen beter te kunnen beschermen, hebben de Verenigde Naties op 20 november 1989 het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind aangenomen. Inmiddels is het verdrag door 191 van de 193 landen op de wereld ondertekend en geratificeerd. De landen verplichten zich hiermee tot het beschermen van de rechten van kinderen in hun land. Ze moeten kinderen ook de kans geven om mee te denken en te praten over dingen die voor hen van belang zijn. Ieder land moet elke vijf jaar rapporteren aan het VN-Comité voor de Rechten van het Kind in Genève. 20 November is sinds 1989 de Dag van de Rechten van het Kind.

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind bestaat uit vierenvijftig artikelen.

In dit jaarverslag zijn negen artikelen verbeeld.

VOORWOORD

KINDERRECHTEN WORDEN NOG VAAK MET VOETEN GETREDEN

Voor u ligt het jaarverslag 2010 van Defence for Children. Er is veel gebeurd in 2010, op verschillende vlakken. In de maatschappij, in diverse samenwerkingsverbanden waar Defence for Children deel vanuit maakt en bij Defence for Children zelf. Er zijn betekenisvolle nieuwe wegen ingeslagen, waarbij wij hopen dat deze in de toekomst zullen leiden tot een

versterking van kinderrechten in Nederland en wereldwijd. Maar ook zijn er ontwikkelingen die de rechten van kinderen bedreigen.

In 2010 is de stem van kinderen en jongeren hoorbaarder geworden. In een aantal onderzoeken die Defence for Children uitvoerde, stond hun mening centraal en hebben wij deze naar buiten kunnen brengen, te denken valt daarbij aan het onderzoek *Dat ze je naam kennen*, over jongeren in de jeugdzorg. Maar ook het onderzoek *Closing a Protection Gap: Kwaliteitsstandaarden voor voogden van alleenstaande minderjarige vreemdelingen* is volledig gebaseerd op interviews met jongeren en andere betrokkenen. Daarnaast zijn we met jongeren de straat op gegaan, tijdens de actie Geen Kind op Straat.

In 2010 is hard gewerkt aan de plannen voor het programma Girl Power, dat in het kader van MFS II uitgevoerd wordt samen met Plan Nederland (penvoerder), Free Voice, Women Win, Child Helpline International en ICDI. Het project van Defence for Children ondersteunt meisjes en jonge vrouwen in vijf Afrikaanse landen om hun kansen te vergroten.

2010 was ook het eerste jaar dat Defence for Children een bijdrage ontving van de Nationale Postcode Loterij, waarmee onder andere de eerste activiteiten in het Kinderrechtenhuis gerealiseerd konden worden.

De plannen voor het opzetten van een Kinderrechtentribunaal en een Kinderrechtenforum hebben in 2010 vorm gekregen. Hier kunnen kinderen hun recht halen, als hun rechten zijn geschonden. De betrokkenheid van kinderen en jongeren maakt een integraal onderdeel uit van dit plan. In het voorjaar 2012 hopen wij de financiering van dit plan rond te krijgen en te kunnen starten met het realiseren van deze ambitie. Via het Kinderrechtentribunaal zullen het bewustzijn en de implementatie van kinderrechten versterkt worden.

Al onze plannen, projecten en ambities kunnen wij niet realiseren zonder onze partners. Samenwerking staat bij ons centraal, in verschillende vormen; brede coalities, nauwe samenwerking, incidenteel of over een lange periode. Interviews over deze samenwerkingen vindt u in dit jaarverslag, zo leest u meer over onder andere UNICEF Nederland, Stichting Kinderpostzegels Nederland en The Body Shop.

En tot slot de organisatie zelf. De interne organisatie is versterkt, procedures zijn beter geborgd en er is een start gemaakt met een maandelijkse managementrapportage, dit als onderdeel van de beleids- en controlcyclus. De Kinderrechtenhelpdesk van Defence for Children is verder geprofessionaliseerd.

Defence for Children is voorbereid op de toekomst.

HET JAARBERICHT LAAT ZIEN DAT ER EEN LICHTE VOORUITGANG IS GEBOEKT OP VERSCHILLENDE BELEIDSTERREINEN.

Een belangrijk deel van het werk van Defence for Children richt zich op onderzoek, voorlichting, belangenbehartiging, actie en lobby met betrekking tot de naleving van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK of Kinderrechtenverdrag) als geheel. Het uiteindelijke doel is dat het Kinderrechtenverdrag de standaard wordt voor alle wet- en regelgeving en beleid aangaande kinderen. Defence for Children zoekt hierbij de samenwerking met andere kinderrechtenorganisaties en verricht haar (lobby- en voorlichtings) werkzaamheden ook binnen diverse kinderrechtencoalities, zoals het Kinderrechtencollectief, Kinderen in Tel, het Platform Mensenrechteneducatie en het Breed Mensenrechtenoverleg.

1. KINDERRECHTEN ALGEMEEN

Een heuse Kinderkoningin heeft de derde editie van het Jaarbericht Kinderrechten wereldkundig gemaakt. En ook Kinderen in Tel genereerde veel aandacht met het dikke Databoek over gemeentelijk jeugdbeleid.

De activiteiten op het gebied van de kinderrechten in het algemeen zijn in 2010 uitermate zichtbaar geweest. Zo verschenen niet alleen een nieuwe editie van het databoek Kinderen in Tel en het Tienpuntenplan, ook werd het Jaarbericht Kinderrechten 2010 uitgebracht. De presentatie van dit Jaarbericht werd deze keer omlijst met een Kleine Prinsjesdag, op de vrijdag voor de 'echte' Prinsjesdag.

Jaarbericht

Het Jaarbericht Kinderrechten verschijnt sinds 2008 en wordt jaarlijks uitgebracht door UNICEF Nederland en Defence for Children. Het Jaarbericht meet de praktische uitvoering van het Kinderrechtenverdrag in Nederland en beoordeelt in hoeverre er vooruitgang is geboekt in het jeugdbeleid op de thema's uitbuiting, jeugdzorg, kindermishandeling, jeugdstrafrecht en vreemdelingenrecht. In het bericht worden beleidsaanbevelingen gedaan, gebaseerd op de beginselen van het Kinderrechtenverdrag en de aanbevelingen van het VN-Kinderrechtencomité. Een deskundigenpanel geeft op elk van de vijf thema's een rapportcijfer.

Het Jaarbericht Kinderrechten 2010 laat zien dat lichte vooruitgang is geboekt op verschillende beleidsterreinen. Toch is er meer aandacht nodig voor de meest kwetsbare kinderen in Nederland. In het bijzonder staat de positie van minderjarige vreemdelingen onder druk. Hun situatie is het afgelopen jaar op alle fronten verslechterd. Het deskundigenpanel geeft de overheid op dit terrein een 1 als rapportcijfer (op de schaal van 5).

Voor het Jaarbericht van 2010 is verder een enquête gehouden onder bijna driehonderd kinderen van tien tot veertien jaar. Daaruit blijkt dat kinderen in Nederland niet goed op de hoogte zijn van hun rechten. Voorlichting over kinderrechten blijft daarom onontbeerlijk.

Voor het eerst is er in 2010 ook een Kleine Prinsjesdag georganiseerd, een paar dagen voor Prinsjesdag, met een Kinderkoningin die in de Ridderzaal een Troonrede voorlas. Zij heeft het Jaarbericht Kinderrechten 2010 aangeboden aan de voorzitter van de Tweede Kamer en aan de toenmalige minister voor Jeugd en Gezin. Het evenement was een groot succes; er was veel media-aandacht voor. In de vroege editie van het Jeugdjournaal was er zelfs een live-verbinding met de Ridderzaal.

Het Kinderrechtencollectief

Defence for Children is coördinator en voorzitter van het Kinderrechtencollectief, een samenwerkingsverband van kinderrechtenorganisaties. Het collectief bestond in 2010 uit Defence for Children, UNICEF Nederland, Stichting Kinderpostzegels Nederland, Jantje Beton, Cordaid, Save the Children, Landelijke Vereniging van

Kinder- en Jongerenrechtswinkels en de NJR, met als adviseur het Nederlands Jeugdinstituut. Het Kinderrechtencollectief volgt en rapporteert over de implementatie van het Kinderrechtenverdrag in en vanuit Nederland. De leidraad voor de lobby- en voorlichtingsactiviteiten van het Kinderrechtencollectief was dit jaar de invoering in Nederland van de aanbevelingen uit 2009 van het Comité voor de Rechten van het Kind. Een overzicht van de belangrijkste activiteiten van het Kinderrechtencollectief in 2010:

Tienpuntenplan

In 2010 is een nieuwe editie uitgekomen van het Tienpuntenplan. Dit is een kernachtige samenvatting van de schaduwrapportage van het Kinderrechtencollectief aan het Comité voor de Rechten van het Kind én van de aanbevelingen van het Comité aan de Nederlandse overheid. Het is als petitie aangeboden aan de voorzitter van de Commissie voor Jeugd en Gezin en aan alle nieuw gekozen Tweede Kamerleden. Ook alle betrokken ministers, politieke partijen, gemeenten, provincies en belangenbehartigers hebben het Tienpuntenplan ontvangen.

Minister voor Jeugdzaken

Het Kinderrechtencollectief heeft zich bijzonder ingespannen voor de aanstelling van een speciale minister voor Jeugd in het nieuwe kabinet. Op initiatief van het Kinderrechtencollectief is samen met een groot aantal organisaties en deskundigen een oproep geplaatst in NRC, de Volkskrant en Trouw: daarin werd met klem gewezen dat het van belang is om een speciale minister voor jeugdzaken te hebben en te houden.

Tijdens de onderhandelingen rond de formatie heeft het Kinderrechtencollectief een analyse gemaakt van het jeugdbeleid in Nederland in de afgelopen jaren. De bevindingen zijn ten tijde van de onderhandelingen gestuurd naar de fractievoorzitters van de politieke partijen, de informateurs en de formateurs. Helaas is er geen speciale minister voor jeugdzaken gekomen, maar het Kinderrechtencollectief heeft duidelijk van zich laten horen.

Kinderombudsman

Het Kinderrechtencollectief heeft in de afgelopen jaren een intensieve lobby gevoerd voor de instelling van een Kinderombudsman. En met succes: eind 2010 kwam het Kamerbesluit. Het Kinderrechtencollectief heeft in de laatste

Kamerdebatten hierover, in 2010, nog belangrijke en beslissende informatie verzameld voor enkele politieke partijen. Sinds april 2011 is de Kinderombudsman, in de persoon van Marc Dullaert, in functie. Hij zal zijn werk richten op Kamerleden en ministers, maar ook op het Comité voor de Rechten van het Kind en de Mensenrechtencommissaris van de Raad van Europa.

Advies

Het Kinderrechtencollectief heeft in 2010 wederom – gevraagd en ongevraagd – adviezen aan de overheid uitgebracht in kwesties die kinderrechten raken. Zo werd het Kinderrechtencollectief geconsulteerd over de Europese Jeugdstrategie en het armoedebelief. Ook heeft het collectief advies gegeven over het Nederlandse mensenrechtenbeleid, in het kader van de Nederlandse rapportage aan de VN-Mensenrechtenraad.

Kinderrechteneducatie

Het Kinderrechtencollectief heeft zich hard gemaakt voor het vergroten van de bekendheid van kinderrechten bij kinderen, professionals en politici. Zo zijn er brieven uitgegaan naar de minister van Onderwijs en de minister voor Jeugd en Gezin: daarin heeft het collectief gepleit voor kinderrechteneducatie op de Nederlandse scholen. Er is samen met Better Care Network en het Platform Mensenrechteneducatie een USB-stick geproduceerd met informatie over kinderrechten in het beleid voor ontwikkelingssamenwerking. De stick is als nieuwjaarswens aangeboden aan de leden van de Tweede Kamer.

Voorlichting

Veel aandacht ging in 2010 uit naar voorlichtingsactiviteiten. Zo is de website www.kinderrechten.nl vernieuwd. Op de site staan berichten over actuele ontwikkelingen op het gebied van kinderrechten – bijvoorbeeld over nieuwe jurisprudentie, verdragen, wetten, onderzoeken en rapporten. Vragen over kinderrechten en over kinderrechtschendingen die via de website binnenkomen worden door een communicatiemedewerker van Defence for Children beantwoord of ze worden doorgestuurd naar de Kinderrechtenhelpdesk voor juridische afhandeling. Gemiddeld heeft de website ruim vijftienduizend bezoekers per maand.

Handboek Internationaal Jeugdrecht

In opdracht van het Kinderrechtencollectief werkt Defence for Children aan een geactualiseerde versie van het omvangrijke Handboek Internationaal Jeugdrecht. Diverse auteurs zijn in 2010 bezig geweest met het herschrijven en actualiseren van de teksten. De tweede druk van het handboek verschijnt eind 2011.

KidzWise

Het voorlichtingsproject KidzWise, dat sinds 2006 jaarlijks wordt uitgevoerd, stimuleert jongeren tussen twaalf en vijftien jaar actief aan de slag te gaan met kinderrechten. In 2010 heeft het Kinderrechtencollectief besloten de digitale lesmaterialen, die eerst alleen toegankelijk waren voor de deelnemende scholen, vrij beschikbaar te stellen aan alle scholen en jongeren. Via een speciale website www.kidzwise.codenamefuture.nl kunnen leerlingen voortaan zelfstandig aan het werk met speciale lesdossiers die zijn ontwikkeld door Code Name Future. De eerste activiteit op de site was een wedstrijd: wie maakt de beste en opvallendste kinderrechtenkerstboodschap? De winnaars hebben een iPod gekregen. Het Kinderrechtencollectief heeft van de beste projecten een poster laten maken. Deze is aangeboden aan de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Kinderen in Tel

Defence for Children heeft in 2010 opnieuw een belangrijke bijdrage geleverd aan het project Kinderen in Tel. Dat is een samenwerkingsverband met Jantje Beton, UNICEF Nederland, Stichting Kinderpostzegels Nederland, NSGK voor het gehandicapte kind en Johanna Kinderfonds, in samenwerking met de Stichting Alexander, Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS), Jongerenorganisatie Beroepsonderwijs (JOB), Landelijk Cliëntenforum Jeugdzorg, Platform Ruimte voor de Jeugd, NUSO, Collegio en Scouting Nederland.

Databoek

Ook in 2010 verscheen het Databoek Kinderen in Tel. Het omvangrijke overzicht brengt sinds 2006 de leefsituatie van kinderen en jongeren per gemeente, provincie en nu al twee jaar ook per wijk in kaart. De gegevens, bijeengebracht door het Verwey-Jonker Instituut, zijn bedoeld als basis voor innovatief lokaal jeugdbeleid.

Aan de hand van twaalf indicatoren, alle gebaseerd op het Kinderrechtenverdrag, laat Kinderen in Tel zien hoe het is gesteld met de rechten van kinderen in de Nederlandse gemeenten en in welke omstandigheden zij leven. Het doel van het databoek is alle betrokkenen inzicht te geven in de feitelijke leefsituatie van kinderen zodat lokale beleidsmakers innovatiever en doeltreffender jeugdbeleid kunnen bepalen gericht op het verbeteren van de positie van kinderen en jongeren.

Defence for Children is verantwoordelijk voor het campagneplan van Kinderen in Tel en coördineert de uitvoering. De website www.kinderenintel.nl, die door Defence for Children wordt beheerd, is in 2010 vernieuwd.

Alle betrokken ministers, gemeenten, provincies, Kamercommissies en partijfracties, evenals andere instellingen en organisaties, hebben het Databoek en de daarbij behorende 'draaischijf' met actiepunten ontvangen. De publicatie heeft veel media-aandacht gekregen. Aan het eind van het jaar is aan alle Nederlandse gemeenten een nieuwjaarsboodschap gestuurd met de wensen en aandachtspunten voor een kindvriendelijk jeugdbeleid.

Het Databoek zal vanaf 2010 elke twee jaar verschijnen, de eerstvolgende in 2012. In het tussenliggende jaar zal door middel van een permanente campagne het Databoek de basis vormen voor lobby-activiteiten gericht op lokale overheden. Het is de bedoeling dat elk jaar speciale activiteiten en projecten worden georganiseerd die aansluiten op de aandachtsgebieden van Kinderen in Tel.

Top Tien Gemeenten

In 2010 is een lijst samengesteld met gemeenten die in de voorgaande vijf jaar het meest vooruit zijn gegaan op de indicatoren van Kinderen in Tel: de Top Tien. De wethouders jeugdzaken uit negen van deze tien gemeenten – onder andere Rotterdam, Wageningen en Zandvoort – hebben deelgenomen aan de presentatie van het Databoek aan de minister voor Jeugd en Gezin.

Manon Eijgenraam
Defence for Children

Majorie Kaandorp
UNICEF Nederland

JAARBERICHT KINDERRECHTEN

Alles op een rijtje: dat is soms nog schrikken

Even voorstellen

Manon Eijgenraam, jurist, stafmedewerker Kinderrechten Algemeen bij Defence for Children: 'Ik verbaas me er altijd weer over. Het staat er toch heel duidelijk. Dit gaat niet goed, dat is niet goed. Waarom worden die zaken niet gewoon aangepakt?'

Majorie Kaandorp, pleitbezorger kinderrechten bij UNICEF Nederland: 'De kinderen er zelf bij betrekken is geweldig. Ze vinden het niet alleen leuk, ze komen ook met ideeën: "Zou er geen kinderparlement moeten komen?", vragen ze dan.'

In het kort

Voor de derde keer is het Jaarbericht Kinderrechten Nederland verschenen, een soort alternatieve Miljoenennota over kinderrechten. Met voor het eerst ook een presentatie op Kleine Prinsjesdag, met alles erop en eraan: een koets, hoedjes en een Troonrede van de Kinderkoningin in de Ridderzaal. Dit keer is voor het eerst een begrotingsanalyse toegevoegd aan het Jaarbericht. Daarin is bekeken hoeveel middelen de overheid besteedt aan de positie van kinderen en op welke manier.

Schouder aan schouder...

... met UNICEF Nederland, die het Jaarbericht en Kleine Prinsjesdag financiert en mede-organiseert. UNICEF is ook verantwoordelijk voor de (nieuwe) begrotingsanalyse.

Enkele getallen

Het Jaarbericht Kinderrechten 2010 is opgesplitst in vijf thema's. Op elk onderdeel krijgt de overheid een cijfer, van 1 (slecht) tot 5 (goed). Op vier van de vijf terreinen is voor 2010 een (lichte) verbetering geconstateerd. Voor het beleid op het gebied van uitbuiting kreeg de Nederlandse overheid een 3. Jeugdzorg: 3 min. Kindermishandeling: 4 plus. Jeugdstrafrecht: 3. Het deskundigenpanel, dat meewerkt aan het Jaarbericht, is het meest verontrust over de situatie van kinderen die vallen onder het vreemdelingenrecht: een 1. Het panel noemt bijvoorbeeld het grote aantal kinderen dat na vijf jaar nog steeds geen duidelijkheid heeft of zij een verblijfsvergunning krijgen, onaanvaardbaar.

De drijfveer

Eijgenraam: 'Het is goed alles eens op een rijtje te zetten om een goed overzicht te krijgen. Dan kun je nog wel eens schrikken. Het Jaarbericht is een lobby-instrument. Hiermee kunnen we met de overheid in gesprek treden. We hebben niet alleen de negatieve punten benadrukt, maar ook aangegeven op welke punten het goed gaat.' Kaandorp: 'Met een Jaarbericht kun je onderwerpen op de politieke agenda krijgen. Het is voor velen ook een echt naslagwerk.'

Al doende...

Kaandorp: 'Het is goed dat we nu ook een begrotingsanalyse hebben. Dat is lastig te maken, omdat de rijksbegroting geen hoofdstuk over "kinderen" heeft. De begrotingsanalyse maakt duidelijk welke prioriteiten de overheid stelt in haar beleid. De overheid heeft geen idee hoeveel ze nu aan kinderen uitgeeft.'

Eijgenraam: 'Het Kinderrechtenverdrag is er duidelijk over: de overheid moet inzichtelijk maken wat ze uitgeeft aan kinderen. Je ziet nu dat het heel onduidelijk is. Of het is niet goed uitgesplitst, of de uitgaven moet je

terugzoeken bij allerlei verschillende departementen.'

Kaandorp: 'Als je geen beleid ergens op maakt, komt er ook geen budget voor. Als de overheid het onderwerp jeugdcriminaliteit nadrukkelijk benoemt, zul je zien dat er geld beschikbaar komt.'

Eijgenraam: 'We hebben het Jaarbericht ook toegankelijker gemaakt. Het jargon en de afkortingen zijn eruit. We bereiken meer mensen zo.'

Kaandorp: 'We dachten: hoe kunnen we dat leuk presenteren? Zo kwamen we op Kleine Prinsjesdag, drie dagen voor de echte Prinsjesdag. Het is ook prettig dat de Kamerleden de gegevens uit het Jaarbericht kunnen gebruiken bij de begrotingsbehandelingen. We hebben veel aandacht gekregen. De koets, de hoedjes. Als er kinderen bij zijn, is het altijd aantrekkelijker. De toenmalige minister Rouvoet was er, verschillende politici, het Jeugdjournaal, Goedemorgen Nederland, het Radio 1 Journaal.'

'WE DACHTEN: HOE KUNNEN WE DAT LEUK PRESENTEREN?'

Eijgenraam: 'Helaas ging de meeste publiciteit over het evenement zelf en iets minder over de inhoud van de Troonrede.'

Samen

Eijgenraam: 'Wij leveren de inhoud, de tekst, de aanbevelingen. UNICEF moet zich er natuurlijk wel in kunnen vinden. Zij doen de begrotingsanalyse. Zij hebben dit keer de presentatie geregeld, wij hebben meegedacht. Het gaat allemaal heel vanzelf. We kennen elkaar goed, de lijnen zijn kort.'

Kaandorp: 'We trekken samen goed op. UNICEF heeft de reputatie van een VN-organisatie, Defence for Children die van een actieorganisatie. Dat past goed bij elkaar. Defence for Children heeft nog meer dan wij de voelsprietten in de samenleving.'

En nu?

Eijgenraam: 'Het is moeilijk te meten hoeveel invloed we hiermee hebben. Het gaat om publiciteit. Hoe meer aandacht van Kamerleden en hoe meer zij de gegevens gebruiken, hoe meer invloed we hebben.'

Kaandorp: 'De Kinderombudsman heeft al een paar keer verwezen naar het Jaarbericht. Nu hopen we dat ook de Tweede Kamer de aanbevelingen oppikt. Het succes van een lobby kun je echt pas na een paar jaar meten. En dan nog zal het lastig zijn. Het project groeit. Dit is ook iets wat je een aantal jaren moet volhouden; dan zie je de verschillen en de uitwerking.'

Om niet te vergeten

Eijgenraam: 'De Kinderkoningin. Jasmijn, elf jaar. Ze mocht niet op de troon zelf zitten. Er is toen een aparte troon voor haar neergezet.'

Beata Stappers
Defence for Children

Majone Steketeer
Verwey-Jonker Instituut

KINDEREN IN TEL

Alleen waar het goed gaat, gaat het beter

Even voorstellen

Beata Stappers, juridisch stafmedewerker bij het domein Kinderrechten Algemeen van Defence for Children: 'Het is nooit onze bedoeling gemeenten op de vingers te tikken. We zeggen niet: u bent de slechtste gemeente, we zeggen wel: er zijn zoveel gemeenten waar het beter gaat.'

Majone Steketeer, senior onderzoeker en projectleider Kinderen in Tel bij het onderzoeksinstituut Verwey-Jonker: 'Cijfers en plaatjes laten snel zien of iets goed of slecht gaat. Het past bij deze tijd: zodra het visueel wordt, spreekt het aan. Gemeenten kunnen zich dan niet zo makkelijk verschuilen.'

Kinderen in Tel in het kort

In 2010 is de vijfde editie van het databoek Kinderen in Tel uitgebracht. In het boek wordt het jeugdbeleid van de gemeenten tegen het licht gehouden. Tot op wijkniveau wordt in cijfers, grafieken en topografische kaarten getoond hoe goed of minder goed kinderen het hebben. Twaalf indicatoren komen elke keer terug, waaronder kindersterfte, jeugdwerkloosheid, percentage kinderen in uitkeringsgezinnen, meldingen van kindermishandeling en openbare speelruimte. Er is ook een Kinderen in Tel-draaischijf: daar staan de vijftig gemeenten met de laagste totaalscore op.

Schouder aan schouder...

... met het Verwey-Jonker Instituut, dat alle gegevens aanlevert per gemeente en ze interpreteert. Kinderen in Tel is ook de coalitie die op basis van het Databoek campagne voert voor een beter jeugdbeleid op lokaal niveau. Defence for Children voert de coalitie aan bestaande uit UNICEF Nederland, Jantje Beton, Stichting Kinderpostzegels Nederland, NSGK, Johanna Kinderfonds en de Bernard van Leer Foundation.

Enkele getallen

Rotterdam komt van oudsher als slechtste uit het onderzoek ('er zijn 430 gemeenten waar het beter gaat'), maar op bijna alle thema's scoort de stad hoger dan in het Databoek van 2009. Volgens het Databoek 2010 steeg het totale percentage van kinderen in achterstandswijken van 55,0 naar 60,7; ook het percentage van kinderen in de jeugdzorg ging omhoog (van 1,9 naar 2,4). Alle andere indicatoren vertoonden een verbetering, de algehele tendens na vijf jaar was positief.

De drijfveer

Steketeer: 'Vaak zie je dat een onderzoek geweldig is, maar toch in de kast verdwijnt. Kinderen in Tel is mooi omdat het een instrument is. Je laat beleidsmakers zien hoe het er echt voor staat met kinderen en jongeren in Nederland. Dat kan goed werken, bijvoorbeeld vlak voor de verkiezingen. Politici kunnen het boek en de draaischijf ook echt gebruiken.'

Al doende...

Stappers: 'Het zorgelijke is de tweedeling. Het gaat beter, maar wel in de betere gemeenten of de betere wijken. De kloof wordt groter. De armoede valt op. Nog altijd leeft een kwart miljoen kinderen in gezinnen met een uitkering. En nu hebben we het nog over cijfers van vóór de crisis.'

Steketee: 'Ik had zelf niet verwacht dat de tweedeling zo groot zou zijn. Ik kende natuurlijk de problemen van de grote steden en de Vogelaarwijken, dat wel, maar het armoedeprobleem is veel groter. Europees gezien doet Nederland het weliswaar redelijk goed, maar als je inzoomt op gemeentelijk niveau of zelfs wijkniveau, zie je grote verschillen. Waar het al goed ging, gaat het beter, waar het slecht was, gaat het slechter.'

Samen

Steketee: 'Het Verwey-Jonker Instituut richt zich op drie terreinen: jeugd/onderwijs, maatschappelijke participatie en sociale vitaliteit/veiligheid. Dit project past daar precies in.'

Stappers: 'Kinderen in Tel is natuurlijk een samenwerkingsverband met veel van de organisaties die ook bij het Kinderrechtencollectief zitten. Met Kinderen in Tel lobbyen we vooral voor beter lokaal jeugdbeleid.'

Steketee: 'Het Verwey-Jonker Instituut is geen belangenbehartiger, maar een onderzoeksbureau. Wij leveren de cijfers waarmee Defence for Children en andere betrokkenen de boer op kunnen. De campagne ná de cijfers is natuurlijk het belangrijkste en dat doet Defence for Children geweldig. Daarom zijn we een goede combinatie.'

En nu?

Stappers: 'Met de cijfers alleen zijn we er niet. We kunnen het succes enkel meten aan de veranderingen. Alle gemeenten zouden een wethouder jeugd óf in elk geval een portefeuille jeugd moeten hebben; er moet specifiek jeugdbeleid worden gevoerd met een aparte begroting jeugd. Kinderen moeten ook kunnen participeren: zoek ze op, luister naar ze, ze moeten zich kunnen uitspreken over het beleid. Een minister van Jeugd zou er ook moeten zijn. Helaas is het jeugdbeleid in het kabinet-Rutte weer versnipperd over verschillende ministeries.'

Steketee: 'Uiteindelijk willen we alle betrokkenen met elkaar in dialoog brengen – sociaal werkers, wijkverplegers, ambtenaren, noem maar op. Dat is gelukt. Het einddoel is het verbeteren van de positie van de jongeren.'

Stappers: 'We gaan verder met Kinderen in Tel en zullen om het jaar een nieuw Databoek uitbrengen. Beleidsmakers houden absoluut rekening met onze data, tot op het hoogste niveau. Dat is misschien wel de grote omslag van de laatste jaren: liever pro-actief zijn dan

enkel kritiek hebben achteraf. We zijn een serieuze gesprekspartner.'

'HET EINDDOEL IS HET VERBETEREN VAN DE POSITIE VAN DE JONGEREN.'

Om niet te vergeten

Steketee: 'Soms ben je echt verrast. Utrecht valt bijvoorbeeld uit de toon als het gaat om georganiseerde speelruimte. Dat zou je niet denken, zo in het Groene Hart van Nederland.'

Stappers: 'Let wel: het gaat echt om hele basale dingen, we hebben het niet over bijzondere luxe. De cijfers maken het allemaal heel scherp. En toch kunnen maar weinig gemeentes zeggen: oh, maar dat hebben wij al lang opgelost.'

ER HEERST OP DEZE TERREINEN NOG VEEL ONDUIDELIJKHEID EN ONWETENDHEID.

Defence for Children houdt het overheidsbeleid inzake jeugdzorg en kinderbescherming nauwlettend in de gaten en richt de aandacht met name op de veiligheid van kinderen in het gezin en in instellingen, het recht op zorg en bescherming en de rechtspositie van kinderen die te maken krijgen met jeugdzorg en/of kinderbeschermingsmaatregelen. De organisatie bemoeide zich in 2010 – gevraagd en ongevraagd – met de kwaliteit van de jeugdzorg, met de plannen voor de stelselwijziging in de jeugdzorg, met gezag- en omgangskwesties en met pleegzorg.

2. JEUGDZORG EN FAMILIERECHT

Er wordt in de jeugdzorg te weinig geluisterd naar de kinderen zelf – of het nu gaat over uithuisplaatsingen of omgangsregelingen bij een echtscheiding. Ook hier was in 2010 de rechtspositie van de minderjarige in het gedrang.

De cijfers van de Kinderrechtenhelpdesk zeggen al veel: in 2010 ging eenderde van de kwesties die zijn behandeld over jeugdzorg en familierecht. Bij het familierecht richtten de vragen zich veelal op het gezag, de verblijfplaats van de kinderen en omgangsregelingen. Bij de jeugdzorg ging de aandacht meestal uit naar gezinsvoogden, uithuisplaatsingen en kindermishandeling.

Er heerst op deze terreinen nog veel onduidelijkheid en onwetendheid. Ook bij de kinderen zelf. Dat ondervond Defence for Children nadrukkelijk tijdens de bemoeienis met de evaluatie van de Wet op de jeugdzorg.

Dat ze je naam kennen

In 2010 was het vijf jaar geleden dat de Wet op de jeugdzorg in werking is getreden. Daarom is in 2009 de wet geëvalueerd. Bij het evaluatieonderzoek zijn echter nauwelijks kinderen en jongeren

betrokken. Defence for Children, die dat graag anders ziet, heeft een enquête gehouden onder de jongeren zelf over wat zij vinden van de jeugdzorg. De antwoorden van 230 jongeren zijn verwerkt in het rapport *Dat ze je naam kennen*, dat op 9 maart 2010 is overhandigd aan Pierre Heijnen, de toenmalige voorzitter van de vaste kamercommissie voor Jeugd en Gezin.

Een aantal aanbevelingen uit het onderzoek is terug te vinden in het eindrapport van de werkgroep Toekomstverkenning Jeugdzorg. Zo stelt de werkgroep dat hulpverleners meer tijd moeten krijgen om zich daadwerkelijk met de kinderen bezig te houden, dat er niet steeds een andere hulpverlener in het gezin aanwezig moet zijn en dat er ruimte moet zijn voor het gezin om een actieve bijdrage te leveren aan het oplossen van problemen. De aanbevelingen uit *Dat ze je naam kennen* zijn tevens aan de orde gekomen in een gesprek met de directie jeugdzorg van het ministerie voor Jeugd en Gezin.

Het rapport heeft veel media-aandacht gegenereerd – onder meer in dagbladen en in tv-programma's als *Goedemorgen Nederland* en het *Jeugdjournaal*, en ook in diverse radio-interviews. De professionals zijn bereikt via vakbladen. Ook is direct met verscheidene medewerkers uit de jeugdzorg gesproken over de resultaten van de enquête en de aanbevelingen.

Gesloten Jeugdzorg

Er bestaat ook veel onduidelijkheid over de rechtspositie van kinderen in de verschillende soorten residentiële instellingen, zo bleek bij de Kinderrechtenhelpdesk uit vele vragen over uithuisplaatsingen. Defence for Children heeft daarom besloten tot een nader (vergelijkend) onderzoek naar de rechtspositie van kinderen en jongeren in de instellingen. Dit gaat in 2011 zijn beslag krijgen.

Defence for Children heeft in publicaties en bij verschillende symposia en debatten haar zorgen over de rechtspositie van kinderen en jongeren in de gesloten jeugdzorg geuit.

Punten die herhaaldelijk terugkomen: kinderen en jongeren in de gesloten jeugdzorg moeten onnodig lang op een passende behandeling wachten en de informatievoorziening aan kinderen en jongeren over hun rechten is ontoereikend.

De jeugdzorgaanbieders hebben volgens de Nederlandse wetgeving veel vrijheid om zelf invulling te geven aan de rechtspositie van kinderen en jongeren in de gesloten jeugdzorg. De verschillen tussen de instellingen lijken groot te zijn, zo heeft Defence for Children al eerder kunnen opmaken uit de vragen die binnenkwamen bij de helpdesk. Dat was ook de reden waarom in 2009 een inventariserend onderzoek is begonnen naar de huisregels binnen de verschillende instellingen.

Het onderzoek is in 2010 afgerond. Op basis van de resultaten heeft Defence for Children aanbevelingen geformuleerd voor de overheid, de gesloten jeugdzorgaanbieders, de medewerkers van de gesloten jeugdzorginstellingen en de Inspectie Jeugdzorg. Deze richten zich op de verplichtingen van gesloten jeugdzorginstellingen, volgens nationale en internationale regelgeving, en de mogelijkheden tot verbetering.

Het rapport is niet in de publiciteit gebracht, maar is begin 2011 naar de aanbieders in de gesloten jeugdzorg gestuurd. Defence for Children zal de conclusies en aanbevelingen in 2011 met de aanbieders van gesloten jeugdzorg bespreken om zo tot een verbetering van de rechtspositie van kinderen en jongeren in gesloten jeugdzorg te komen.

Familierecht

In 2010 behandelde de Kinderrechtenhelpdesk 86 vragen over familierecht – vooral over het gezag, de verblijfplaats van de kinderen en over omgangsregelingen. Meestal is er sprake van een strijd tussen de ouder die niet verzorgt en de ouder die wel verzorgt. Voor de kinderen in kwestie is dit vrijwel altijd belastend.

De strijd tussen ouders heeft een negatieve invloed op de kinderen, los van de vraag wie van de ouders de problemen veroorzaakt. Omdat kinderen recht hebben op contact met beide ouders, verwijst de helpdeskmedewerker de ouders vaak naar een mediator om in onderling overleg tot een oplossing te komen. Daarnaast kan de medewerker een advocaat aanraden als een van de ouders een wijziging van de omgangsregeling wil vragen.

De helpdesk wijst de vragenstellende ouder er altijd op dat kinderen veel last kunnen hebben van de strijd tussen de ouders en dat hulp van belang is voor hun verdere ontwikkeling. Volgens de medewerkers van de Kinderrechtenhelpdesk zijn kinderen die te maken hebben met een echtscheiding veelal niet op de hoogte van hun eigen rechten.

Bijzondere curator

Defence for Children heeft in 2010 onderzoek gedaan naar de rol van de bijzondere curator en de stand van zaken rondom omgangsbegeleiding en omgangshuizen. Ook de positie van het kind in de toepassing van de Wet Tijdelijk Huisverbod is nader bekeken.

In het onderzoek naar de eisen die rechters stellen aan de benoeming van een bijzondere curator en de taken die deze krijgt toebedeeld, is vooral gekeken naar de knelpunten in de praktijk. Op grond van internationale verplichtingen moeten er duidelijke eisen worden gesteld aan vertegenwoordigers van kinderen, maar in Nederland wordt nog niet aan deze verplichtingen voldaan. Defence for Children zal in 2011 in samenwerking met deskundigen kwaliteitseisen ontwikkelen voor de vertegenwoordiging van minderjarigen.

Een goede vertegenwoordiging is immers essentieel voor het waarborgen van de positie van de minderjarige in omgangszaken.

Defence for Children concludeert op basis van een inventariserend onderzoek dat de lobby die in 2008 is ingezet om een betere omgangsbegeleiding en meer omgangshuizen te bewerkstelligen zeker enig effect heeft gehad. Het onderwerp is opgepakt door het (toenmalige) ministerie voor Jeugd en Gezin, dat onder meer het Nederlands Jeugdinstituut opdracht heeft gegeven een methodiek te ontwikkelen. Defence for Children zal ook in 2011 de vinger aan de pols blijven houden.

Wat betreft de toepassing van de Wet Tijdelijk Huisverbod concludeert Defence for Children dat er te weinig rekening wordt gehouden met de mening van de kinderen. Per regio verschilt het hoeveel aandacht er is voor kinderen, zo blijkt ook uit de analyse van Defence for Children.

Kartica van der Zon
Defence for Children

Karin Matthijsse
Stichting Kinderpostzegels
Nederland

DAT ZE JE NAAM KENNEN

Ach, een puber, die zal wel liegen

Even voorstellen

Kartica van der Zon, stafmedewerker Jeugdzorg en Kinderbescherming (Defence for Children): 'Wat ik veel hoorde: wat leuk dat nu eindelijk ook iets aan mij wordt gevraagd!' Karin Matthijsse, projectadviseur Nederlands Jeugd beleid en secretaris van de commissie Onderzoek en Ontwikkeling bij de Stichting Kinderpostzegels Nederland: 'Je moet kinderen niet onderschatten. Ze helpen vaak mee, komen met ideeën, dragen zelf oplossingen aan.'

In het kort

Dat ze je naam kennen is een onderzoek naar ervaringen van jongeren met de jeugdzorg. Kinderen die wilden delen wat ze hebben meegemaakt bij ondertoezichtstellingen en uithuisplaatsingen en met gezinsvoogden, vulden een vragenlijst in. Deze was verspreid via de HOUSEkrant (het blad dat Defence for Children uitgeeft voor jongeren in open en gesloten instellingen), de Bureaus Jeugdzorg en www.kinderrechten.nl. Uiteindelijk kwamen er 242 ingevulde formulieren terug.

Schouder aan schouder ...

... met de Stichting Kinderpostzegels Nederland (financier van het onderzoek). Kinderpostzegels werkt op een aantal thema's samen met Defence for Children, die hiervoor in 2010 een financiële bijdrage van 150 duizend euro ontving. Daarmee werden onder andere de Kinderrechtenhelpdesk en een aantal lobbytrajecten ondersteund.

Enkele getallen

Naar schatting zijn in Nederland zo'n 35 duizend kinderen onder toezicht gesteld van een gezinsvoogd. Ruim tienduizend kinderen werden uit huis geplaatst in een instelling of bij een gezin. Het gaat om kinderen die ernstig in hun ontwikkeling worden bedreigd, bijvoorbeeld als vrijwillige hulpverlening niet genoeg helpt om problemen bij de opvoeding te overwinnen of om de veiligheid van het kind te garanderen.

De drijfveer

Van der Zon: 'Veel van wat we doen, begint op onze helpdesk. Klachten van kinderen over gezinshoofden en uithuisplaatsingen gingen opvallen. Het viel ons bovendien op dat er bijna geen kinderen werden betrokken bij de evaluatie van de Wet op de jeugdzorg. En dat terwijl het juist om kinderen draait. En het staat duidelijk in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind: kinderen hebben het recht gehoord te worden bij alle beslissingen die hen aangaan.'

Al doende...

Van der Zon: 'In de jeugdzorg wordt te weinig aandacht besteed aan de mening van de kinderen zelf, dat is nu wel duidelijk. Ruim zeventig procent van de jongeren vindt dat de gezinsvoogd niet of niet goed bereikbaar is, zestig procent zegt niet met een deskundige te hebben gesproken voordat hij of zij uit huis werd geplaatst. De kinderen weten vaak niet wat er met ze gaat gebeuren. Ze hebben soms geen idee wat een gezinsvoogd komt doen en missen een persoonlijke band. De gezinsvoogd kent écht soms de naam niet.'

'Wat je verder hoort van de kinderen: "Ik probeerde steeds te bellen, maar ze namen niet op" en "Er heerst een negen tot vijf-mentaliteit". Maar ze komen ook met een oplossing: "Geef die gezinsvoogd nou een assistent, dan heeft ze meer tijd voor mij." Dat is eigenlijk een heel goed idee. De gezinsvoogd is vaak overbelast. Er zijn wachtlijsten bij de jeugdzorginstellingen. En al die procedures duren lang. Het kind zelf wordt dan een beetje vergeten.'

Samen

Matthijssse: 'We overleggen regelmatig. We hebben geen invloed vooraf op een onderzoek of het rapport zelf, hooguit geven we tips over de opzet of bepaalde contacten. Pas als het rapport uit is, krijgen wij het te lezen. Anders kom je op een hellend vlak.'

Van der Zon: 'We hebben een goede verhouding met Kinderpostzegels. Inhoudelijk zijn zij niet bezig geweest met het onderzoek - ze zijn de financier - maar ze voelen zich erg betrokken.'

Matthijssse: 'Door kinderen, voor kinderen, dat is ons motto. Wat Defence for Children doet sluit naadloos aan bij onze uitgangspunten: het Kinderrechtenverdrag moet worden nageleefd.'

'DOOR KINDEREN, VOOR KINDEREN, DAT IS ONS MOTTO'

Defence for Children komt op voor de rechten van het kind en dus ook voor het recht om gehoord te worden. We proberen complementair te zijn, aanvullend. Kinderpostzegels gaat steeds meer toe naar een resultaatgerichte formule: wat levert een onderzoek of project op, komen er bijvoorbeeld Kamervragen uit voort? Dit onderzoek is een goed voorbeeld: het gaat niet enkel over case load of wachtlijsten. Dit gaat ook over bewustwording.'

En nu?

Van der Zon: 'We krijgen uit de jeugdzorg veel reacties. Veel mensen die in de jeugdzorg werken herkennen zich in het rapport; ze geven aan weinig tijd te hebben voor persoonlijk contact. De stem van de jongeren in de jeugdzorg moet worden versterkt; daar moet structureel aandacht voor zijn. We houden continu de vinger aan de pols en zijn voortdurend bezig met de jeugdzorg.'

Matthijssse: 'Binnenkort gaan we weer praten. Dit moet je natuurlijk niet loslaten. Hoe kun je nu meten wat het succes is? Zijn er inderdaad assistenten aangesteld? Je zou een kort vervolgonderzoek kunnen overwegen.'

Van der Zon: 'Dit is een signaal voor de overheid. Als je het over kinderen hebt, moet je ook naar kinderen luisteren. Het kind moet serieus worden genomen. Bij de opleiding tot gezinsvoogd moet daar al meer aan worden gewerkt.'

Om niet te vergeten

Matthijssse: 'De titel alleen al: Dat ze je naam kennen. Erg confronterend. Het minste dat je toch kunt verwachten bij een kind: dat je de naam weet. Het zegt iets over de belasting van de gezinsvoogd, maar ook over wat je denkt te bereiken met een kind.'

Van der Zon: 'Zo'n jongen van zeventien jaar die zegt: "Ze geloofden alles wat mijn moeder zei, en ze denken, ach dat is een puber, die zal wel liegen." Dat moet niet mogelijk zijn.'

EEN JEUGDSTRAF- PROCES MAG NIET LANGER DAN ZES MAANDEN DUREN.

Defence for Children komt op voor de rechten van kinderen die in aanraking komen met politie en justitie, zoals neergelegd in de artikelen 37 en 40 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en andere relevante internationale en Europese instrumenten. Deze artikelen geven aan waaraan een jeugdstrafrechtstelsel met een pedagogische aanpak minimaal moet voldoen. Defence for Children houdt de vinger aan de pols bij de naleving van deze bepalingen en treedt op tegen schendingen hiervan. Waakzaamheid voor repressieve tendensen is geboden, zoals het steeds harder optreden tegen minderjarigen die een delict plegen of daarvan worden verdacht en de toenemende toepassing van voorlopige hechtenis bij jongeren, terwijl juist hulp en bescherming nodig zijn.

3. JEUGDSTRAFRECHT

Wereldwijd is er maar weinig aandacht voor kinderen die in aanraking zijn gekomen met politie of justitie. Defence for Children heeft zich ook in 2010 bijzonder ingespannen voor de bescherming van deze groep minderjarigen.

Defence for Children heeft in 2010 speciale aandacht besteed aan kinderen in voorarrest. Het percentage minderjarigen in voorarrest bleek hoger dan voorheen; bovendien kwamen er veel vragen binnen van jongeren, ouders en jeugdreclasserders. Dat verdiende nader onderzoek, immers volgens het Kinderrechtenverdrag kan vrijheidsbeneming bij minderjarigen, waaronder voorarrest, alleen worden toegepast als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke duur.

Na gesprekken met enkele advocaten en het Landelijke programmabureau Politie Jeugdtaak heeft Defence for Children besloten een diepgaander onderzoek te houden naar de rechtspositie van minderjarigen in voorarrest. De Stichting Steunfonds Pro Juventute kende aanvullende financiering toe.

Het onderzoek is op 1 mei 2010 begonnen. De resultaten zullen naar verwachting in september 2011 worden gepubliceerd. Die kunnen de basis vormen van een *evidence based lobby* ter verbetering van de rechtspositie van deze groep minderjarigen.

Uitgangspunt is te toetsen hoe de Nederlandse wet- en regelgeving en praktijk zich verhouden tot de eisen die zijn vastgelegd in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Onderdeel van het onderzoek is een aantal interviews met minderjarigen. Hoewel het onderzoek nog loopt, tekenen zich de contouren van een waarschijnlijke uitkomst al af. Het blijkt namelijk dat de positie van minderjarigen in voorarrest zo goed als gelijk is aan die van volwassenen. Aparte wetgeving is nodig om te kunnen voldoen aan de eisen van het Kinderrechtenverdrag.

In afwachting

Een ander nijpend probleem waarmee Defence for Children zich heeft bemoeid is de positie van minderjarigen die lang in detentie moeten wachten op een uitspraak van een rechter. Defence for Children heeft hiervoor in de media aandacht gevraagd. Nadrukkelijk was er belangstelling voor een verdachte uit Urk die bijna een jaar lang in een justitiële jeugdinrichting heeft gewacht op het vonnis. Een jeugdstrafproces - van aanhouding tot uitspraak rechter - mag niet langer dan zes maanden duren.

Ook heeft Defence for Children in 2010 het recht op een advocaat tijdens het politieverhoor extra benadrukt, in de eigen berichtgeving en in voorlichtingen. Sinds 30 juni 2009 is, op basis van een uitspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens, de rechtspositie van minderjarige verdachten aanzienlijk verbeterd. Dat heeft in de praktijk overigens soms ook onvoorziene negatieve gevolgen: kinderen worden bijvoorbeeld langer op het politiebureau vastgehouden in afwachting van die advocaat.

Defence for Children registreert de signalen uit de praktijk. Die zullen worden verwerkt in een reactie op het wetsvoorstel die in 2011 wordt aangeboden aan het ministerie van Veiligheid en Justitie.

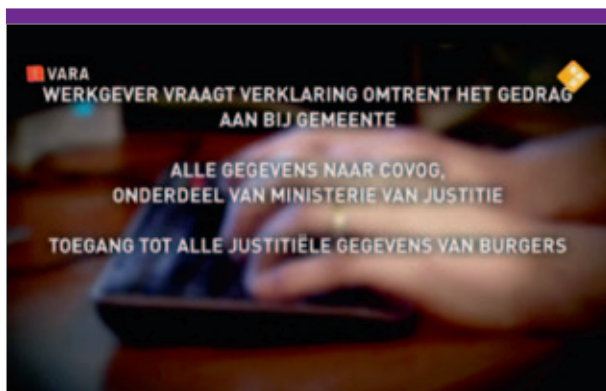
Defence for Children heeft in 2010 kinderrechtentrainingen gegeven aan diverse groepen jeugdreclasserders van Bureau Jeugdzorg. Het is onder andere de taak van de jeugdreclassering om minderjarigen in voorarrest te adviseren, bij te staan en ervoor zorg te dragen dat kinderen niet langer opgesloten zitten dan absoluut noodzakelijk is. De inzet van Defence for Children is dat de reclasserders door zo'n kinderrechtentraining zich beter bewust zijn van de aparte rechtspositie van minderjarigen die te maken hebben met politie en justitie. Een aantal van hen weet de Kinderrechtenhelpdesk al goed te vinden, met vragen over de situatie van kinderen en jongeren.

Nachtje in de cel

Jongeren die in aanraking komen met politie en justitie weten vaak te weinig over hun rechten en plichten. Daarom heeft Defence for Children de brochure Een nachtje in de cel ontwikkeld – met financiële steun van de Stichting Zonnige Jeugd. Deze folder zal in 2011 worden gedrukt en zal over het hele land worden verspreid. De folder, overigens gemaakt in samenspraak met de politie, is mede de aanleiding om met de politie, het Openbaar Ministerie en de Raad voor de Kinderbescherming te kijken hoe de informatievoorziening verder kan worden verbeterd.

Halt

Succes is in 2010 geboekt ten aanzien van de bescherming van de justitiële gegevens van minderjarigen met een Halt-afdoening. Nadat Defence for Children het onderwerp onder de aandacht had gebracht, onder meer op de eigen website en via een publicatie in het AD, kwamen er op 29 januari Kamervragen van de PvdA en de SP. Op 13 april 2010 antwoordde minister van Justitie Hirsch Ballin dat 'een Verklaring van geen Bezwaar niet geweigerd kan worden enkel en alleen vanwege het feit dat een minderjarige in het verleden een Halt-afdoening heeft aanvaard. Het gooien van bijvoorbeeld een rotje in een brievenbus en de daarbij behorende Halt-afdoening is geen reden om iemand een verklaring van geen bezwaar te weigeren'. Een beleidswijziging blijkt dus niet nodig: de minister stelt duidelijk dat de Halt-afdoening erop is gericht de minderjarigen die een licht strafbaar feit hebben gepleegd buiten het justitiële circuit te houden. Daarmee is het voor eens en altijd duidelijk dat jongeren met een Halt-afdoening daar bij het zoeken van een stage of baan geen last van mogen ondervinden.

Defence for Children wilde verder meer inzicht krijgen in het aantal jongeren aan wie een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) wordt geweigerd op basis van een veroordeling voor een jeugddelict. Daarom is in 2010 contact gezocht met het Centraal Orgaan Verklaring Omtrent Gedrag (COVOG). Op instigatie van Defence for Children heeft VARA's Ombudsman een item gewijd aan dit onderwerp. In de tv-uitzending maakte het COVOG bekend dat jaarlijks 1.200 jongeren een VOG wordt geweigerd. Zo'n bekendmaking was nooit eerder gedaan. Defence for Children heeft daarna het COVOG (en daarmee ook het ministerie van Veiligheid en Justitie) opnieuw verzocht jaarlijks inzicht te geven in het aantal jongeren dat geen VOG krijgt vanwege een jeugddelict.

Dna

Defence for Children voerde in 2010 een actieve lobby voor wets- en beleidsaanpassingen om de privacy van jeugdige delinquenten te waarborgen. De focus ligt op de verwerking van persoonsgegevens in de justitiële documentatie en op de Wet dna-afname bij veroordeelden.

Defence for Children vindt dat de wetgeving ten aanzien van de dna-afname bij minderjarigen moet worden aangepast. In 2010 bleef de lobby vooralsnog beperkt tot het verkrijgen van de juiste gegevens. Er is wel een belangrijk succes te noemen: nadat Defence for Children een beroep had gedaan op de Wet Openbaarheid van Bestuur, heeft het Nederlands Forensisch Instituut toegezegd

voortaan in zijn jaarverslag een apart hoofdstuk te wijden aan de dna-afname bij minderjarigen.

Het verbeteren van de rechtspositie van minderjarigen ten aanzien van dna-afname gaat zeer moeizaam. Dit is toe te schrijven aan een uitspraak van de Hoge Raad uit 2008. Rechters hebben weinig ruimte om bezwaren van minderjarigen tegen het verwerken en opslaan van een dna-profiel gegrond te verklaren.

De enige resterende optie is het aanbrengen van een hele 'lichte' zaak bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM). Defence for Children heeft met drie advocaten een werkgroep opgericht. De bedoeling is een aantal zaken te verzamelen die een grote kans van slagen hebben bij het EHRM. Als een geschikte zaak is gevonden, wordt die onderbouwd en voorgelegd aan het Hof.

Kinderrechtenmissiefonds

Kinderen en jongeren die in aanraking komen met politie en justitie krijgen overal te wereld maar heel weinig aandacht. De situatie waarin deze kinderen zich bevinden is daarom onderbelicht en onbekend. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er in het Nederlandse mensenrechtenbeleid en de begroting voor ontwikkelingssamenwerking van het ministerie van Buitenlandse Zaken relatief weinig aandacht is voor de situatie van deze kinderen.

Samen met ICCO/Kerk-in-Actie wil Defence for Children daar verandering in gaan brengen. In 2010 is daarom het Kinderrechtenmissiefonds opgericht. Het doel is de situatie van de betreffende kinderen onder aandacht te brengen van beleidsmakers en politici. Met geld uit het fonds kunnen onder meer landenrapporten worden gemaakt en parlementaire missies worden georganiseerd.

Maartje Berger

Defence for Children

Ieta Polman

Landelijk programmamanager
politiële jeugdtaak

Donald Suidman

Stichting Steunfonds
Pro Juventute Nederland

EEN PAAR NACHTJES IN DE CEL Ineens ben je voor drie dagen een volwassene

Even voorstellen

Maartje Berger, onderzoeker, senior stafmedewerker Jeugdrecht (Defence for Children): 'Soms kan het zo simpel zijn. Er zouden aparte jeugdcellen moeten zijn. Met een kleurtje, daglicht, laat wat kinderfilms zien.'

Ieta Polman, landelijk programmamanager politieële jeugdtaak: 'Waarom zit er zo'n glaswand tussen advocaat en kind: is dat nou echt nodig? Daar worden we nu door een buitenstaander op geattendeerd. Dat is toch prima?'

Donald Suidman, secretaris van de Stichting Steunfonds Pro Juventute Nederland: 'In het bestuur wisten we niets over de problemen met het voorarrest van kinderen. We waren snel overtuigd: dit is enorm relevant.'

In het kort

Defence for Children is bezig met het onderzoek Een paar nachtjes in de cel: hoe wordt in Nederland omgesprongen met de rechten van kinderen die in voorarrest in een politiecel zitten? Zijn de wet- en regelgeving én de praktijk in overeenstemming met het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind? Volgens het verdrag gelden een aanhouding, inhechtenisneming of gevangenneming als 'een uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke passende duur'. De definitieve resultaten van het onderzoek worden in de loop van 2011 overhandigd aan de voorzitter van het landelijk overleg jeugdcriminaliteit.

Schouder aan schouder...

... met onder meer de politie: Polman zit in de begeleidingscommissie. En de Stichting Steunfonds Pro Juventute, die het onderzoek financiert. Pro Juventute geeft geld aan vernieuwende projecten voor kinderen en jongeren in problemen waarvoor geen 'regulier' geld beschikbaar is.

Enkele getallen

Het ging in 2007 om ongeveer zeventigduizend kinderen. Berger: 'Ik zeg altijd maar: in elke klas zit er wel één die een keer met de politie te maken heeft. De delicten zijn heel divers. Het kan gaan om iets heel ernstigs, denk aan geweldpleging, maar ook om vervelend gedrag zoals het intrappen of bekladden van bushokjes, een schoolpleinruzie of een brandje stichten.'

De drijfveer

Polman: 'Er zitten met regelmaat kinderen in een politiecel. Nu het recht op juridische bijstand heel strak wordt uitgelegd, worden dat er alleen maar meer. Ook voor lichte delicten.'

Berger: 'De klachten die binnenkwamen, waren zorgelijk. Het probleem is dat er in de wet weinig expliciet is geregeld voor kinderen, behalve het aantal uren of dagen dat ze maximaal in een politiecel mogen worden vastgehouden. Waarom wordt niet vaker getracht te voorkomen dat een kind in een cel moet verblijven: waarom niet naar huis en daar in de gaten houden?'

Polman: 'Het Kinderrechtenverdrag zegt dat er een inspanningsverplichting is om kinderen als kinderen te behandelen. De Nederlandse wet zegt enkel: een kind van onder de twaalf jaar mag maximaal zes uur worden vastgehouden. Heel sec.'

Al doende...

Berger: 'Ik ben nog niet klaar met het onderzoek, maar mijn voorlopige indruk is dat een kind in voorarrest drie of zes dagen lang gewoon een volwassene is. Ze hebben vaak dagen niets te doen, er is geen enkel tijdverdrijf. Bovendien worden kinderen niet altijd goed geïnformeerd over hun rechten. En een politieagent kan heel intimiderend overkomen. Je kunt ook speciale, kindvriendelijke verhoren houden – niet in politiepak.'

Polman: 'Kinderen moeten soms erg lang wachten. De politie staat er helemaal achter dat het goed moet zijn geregeld. We zitten nu met organisatorische problemen. Het kind heeft recht op een advocaat, maar die moet natuurlijk wel ergens vandaan komen. Je kunt denken aan een vaste advocaat die altijd op het bureau aanwezig is.'

Samen

Polman: 'Dit onderzoek is een echte samenwerking. Vroeger was de politie enkel de vijand: want die pakt kinderen op. We wilden graag meewerken. Een buitenstaander die meekijkt, daar kun je wat aan hebben. Het is altijd spannend, dat wel. Maar je ontdekt toch weer meer dan je al wist. Ook de jeugdagenten en wijkagenten staan er open voor. Ze voelen zich echt betrokken. De politie is een vrij open organisatie. Kom maar kijken!' Suidman: 'Dit onderzoek past precies bij onze doelstellingen. Inhoudelijk houden we onszelf op een afstandje, maar naderhand gaan we natuurlijk evalueren. Het uitgangspunt is dat een project iets moet kunnen oplossen. We worden erg blij als iets echt effect heeft.'

'EEN PROJECT MOET IETS KUNNEN OPLOSSEN'

En nu?

Berger: 'Na het onderzoek zullen we aanbevelingen doen over hoe de rechtspositie van kinderen in voorarrest moet verbeteren. Nederland heeft het Kinderrechtenverdrag ondertekend en zal onderscheid moeten maken. Maar het staat gewoonweg niet in de wet.'

Polman: 'Aanbevelingen zouden tot ander beleid kunnen leiden, jazeker. Uniforme regels voor minderjarigen in de cel. Of misschien krijgt de buiten-justitiële afdoening een nieuwe kans.'

Suidman: 'Misschien moet er nog een vervolg komen, en dan kunnen ze aankloppen. Wij willen een steen in de vijver gooien, in de hoop dat dan iemand anders het overneemt.'

Om niet te vergeten

Berger: 'Die jongen van zeventien die vier keer een tankstation berooft. Dat is ernstig, maar ook hij heeft rechten. Hij had een hoop ellende meegemaakt. Geen geld thuis, moeder aan de drugs en andere problemen. Wat hij als reden aangaf: "ik wilde ook wel eens een koekje bij de thee".'

OVERHEID EN BEDRIJFSLEVEN AAN- GESPROKEN OP HUN VERANTWOORDELIJK- HEID

In Nederland werken Defence for Children en ECPAT in hun strijd voor kinderrechten al jaren in een organisatie samen. ECPAT richt zich specifiek op de bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen en jongeren in de vorm van kinderprostitutie, kinderporno, kinderseksuisme en kinderhandel voor seksuele doeleinden. Naast activiteiten in Nederland, vindt ook een groot aantal projecten in het buitenland plaats. Meer nog dan bij veel andere thema's, betreft het hier vaak grensoverschrijdende problematiek.

4. SEKSUELE UITBUITING

Een van de meest zichtbare acties van ECPAT in 2010 was de campagne 'Stop seksuele uitbuiting van kinderen en jongeren', die wereldwijd wordt gevoerd in samenwerking met The Body Shop. Maar er gebeurde meer.

Ook in Nederland zijn kinderen en jongeren slachtoffer van (seksuele) uitbuiting en mensenhandel – ECPAT kan er niet vaak genoeg op wijzen. In het jaar 2010 is daar opnieuw veel tijd en werk in gestoken. ECPAT heeft gepleit bij overheid, politieke partijen en maatschappelijke organisaties voor goede hulpverlening en adequate en effectieve wet- en regelgeving. Daarbij is onder meer gebruikgemaakt van eigen rapporten – zoals het Jaarbericht Kinderrechten en het Progress Card Report, dat is voortgekomen uit de samenwerking met The Body Shop.

Ook het bedrijfsleven is aangesproken op zijn verantwoordelijkheid. Bijvoorbeeld internet service providers en reisorganisaties kunnen een bijdrage leveren aan het beschermen van kinderen tegen seksuele uitbuiting. The Body Shop toont aan dat ondernemingen zich in het openbaar kunnen uitspreken en actie kunnen voeren.

Handtekeningen

De samenwerking met The Body Shop was een van de successen van 2010. ECPAT en The Body Shop voeren sinds augustus 2009 samen de internationale campagne 'Stop seksuele uitbuiting van kinderen en jongeren'. Deze loopt door tot het najaar van 2012. Het is een wereldwijde actie, maar per land hebben de lokale organisaties bepaald waar de focus ligt.

Met de campagne willen ECPAT en The Body Shop mensen bewustmaken van seksuele uitbuiting van kinderen en jongeren en de grootschaligheid daarvan. Tevens wordt er geld ingezameld voor kinderen en jongeren die slachtoffer zijn of tot een risicogroep behoren. Ook worden beleidsmakers aangespoord maatregelen te nemen die leiden tot concrete veranderingen. Alle kinderen zouden beter moeten worden beschermd.

Een van de onderdelen is een petitie, die is bedoeld om de Nederlandse regering aan te zetten tot actie en maatregelen. Het werven van handtekeningen begon officieel op 15 juli 2010: op de boulevard van Scheveningen zetten toen de actrices Noortje Herlaar (Mary Poppins in de gelijknamige musical) en Liesbeth Kamerling (GTST, Phileine zegt sorry) de eerste handtekeningen. Ook maakten ze een schilderij van hun eigen hand: een verwijzing naar de Hand-Tekening, een omtrek van je hand, die klanten van The Body Shop kunnen maken en inleveren. In de campagne is de hand, gevormd met twee keer het woord 'No', een symbolisch stopteken.

Aan het eind van 2010 waren bijna 150 duizend handtekeningen opgehaald. Dat is ruim op schema (tweehonderdduizend binnen een jaar). Het toont aan dat veel Nederlanders vinden dat er meer moet worden gedaan om kinderen te beschermen tegen seksuele uitbuiting. Inmiddels is de petitie aangeboden aan de minister van Veiligheid en Justitie.

Ander onderdeel van de actie was de verkoop van een handcrème (Soft Hands Kind Heart) in de winkels van The Body Shop. De cosmeticaketen staat de hele opbrengst af aan ECPAT. Met dat geld worden onder andere de ECPAT-campagne in Nederland en ECPAT-partners in het buitenland gesteund, waaronder die in Cambodja, Kameroen, Gambia, Guatemala en Oekraïne.

Opvang

ECPAT blijft hameren op een adequate opvang van minderjarige slachtoffers van (seksuele) uitbuiting – afkomstig uit Nederland en uit het buitenland – en op goede hulpverlening. In het Jaarbericht 2010, samengesteld door Defence for Children - ECPAT en UNICEF Nederland, is het nogmaals vastgesteld: daar is dringend behoefte aan. De Nationaal Rapporteur Mensenhandel heeft in de Right! van december 2010 aangekondigd zich in 2011 hard te maken voor een betere opvang van Nederlandse slachtoffers.

Kinderporno

ECPAT heeft zich ook in 2010 sterk gemaakt voor een harde aanpak van kinderpornografie en kindersekstoerisme. De organisatie trok hierbij veelal samen op met het Meldpunt Kinderporno. Zo hebben de twee organisaties zich samen ingezet voor het voortzetten van het Politie Verbeterprogramma aanpak Kinderporno.

Mede dankzij ECPAT leeft het maatschappelijk debat. Onderwerpen op het gebied van uitbuiting en misbruik van kinderen zijn veelvuldig besproken in de Tweede Kamer (betere aanpak kinderporno, blokkeren van internetpagina's met afbeeldingen van seksueel misbruik van kinderen), maar ook op de ministeries van Veiligheid en Justitie, Binnenlandse Zaken en Economische Zaken en in de media. Andere standpunten die ECPAT continu onder de aandacht brengt: pornoproducenten en webcamexploitanten moeten zich vergewissen van de leeftijd van de modellen, rechters dienen in kinderpornozaken naar kinderpornografisch materiaal te kijken en te luisteren en er moeten bij politie en Openbaar Ministerie meer mensen worden ingezet in de aanpak van kinderpornografie.

Er zijn ook afspraken gemaakt. In januari 2010 hebben de Algemene Nederlandse Vereniging van Reisonderningen (ANVR) en het ministerie van Justitie een samenwerkingsovereenkomst ondertekend. Zij spraken af het kindersekstoerisme harder aan te pakken. De website www.meldkindersekstoerisme.nl is toen gelanceerd.

Brazilië

ECPAT heeft op 1 juli 2010 samen met reisorganisatie TUI Nederland (onder meer Arke en Holland International), Plan Nederland, de ANVR en reisonderningen Travel Counsellors en Fly Brazil de handen ineengeslagen in de strijd tegen seksuele uitbuiting van minderjarigen in de toerismesector in noordoost-Brazilië.

De gezamenlijke bewustwordingscampagne wordt gefinancierd door de Nationale Postcode Loterij (met een bijdrage van TUI Nederland). De campagne, die drie jaar duurt, richt zich zowel op toeristen als op werknemers in de toeristische sector. Medewerkers ter plaatse en in Nederland worden getraind om gevallen van kinderprostitutie te signaleren en te melden. Ook worden Nederlandse toeristen gestimuleerd vermoedens van prostitutie met minderjarigen te melden op www.meldkindersekstoerisme.nl.

Europa

ECPAT Nederland houdt zich meer en meer bezig met Europese wet- en regelgeving. Wat logisch is: de rol van de Europese Unie is steeds groter geworden. Zo is er gewerkt aan zowel een wetgevende richtlijn op het gebied van mensenhandel als op het gebied van seksueel misbruik, seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie. Ook de twee verdragen van de Raad van Europa over dezelfde thema's bieden handvaten om de bescherming van kinderen in Nederland en andere Europese landen te verbeteren.

In december 2010 is de EU-richtlijn Mensenhandel goedgekeurd door het Europese parlement; deze treedt in werking zodra de Raad van Ministers deze heeft ondertekend. Bedoeling is dat de bescherming van kinderen meer aandacht krijgt in de lidstaten, dus ook in Nederland. De landen hebben twee jaar de tijd om te voldoen aan de nieuwe richtlijn.

ECPAT Nederland verwelkomt de nieuwe richtlijn. Het is een van de resultaten van de internationale lobby waaraan ECPAT International heeft bijgedragen in samenspraak met andere internationaal werkende ngo's.

Samenwerking met internationale partners was in 2010 cruciaal voor ECPAT. Voor bi- en multilaterale projecten met buitenlandse partner-ngo's, zie pagina 45.

Theo Noten

Defence for Children - ECPAT
Nederland

Lisette Berendsen

The Body Shop Benelux

THE BODY SHOP CAMPAGNE Als je iets ziet, meld het dan!

Even voorstellen

Lisette Berendsen, communicatiemanager van The Body Shop Benelux: 'Cosmetica is een interessante business. Het is iets om je lekker door te voelen, het is een luxe. Maar voor mij gaat het verder dan een lippenstift waarmee je je lippen rood kunt maken. Elders ter wereld moet iemand er een eerlijk inkomen mee verdienen.'

Theo Noten, programmamanager van ECPAT: 'We proberen duidelijk te maken dat seksuele uitbuiting ook om de hoek gebeurt. Er wordt in Nederland meer gepraat over animal cops dan over bestrijders van kinderporno.'

In het kort

De naam zegt alles al: Stop Seksuele Uitbuiting van Kinderen en Jongeren. De actie is onderdeel van een wereldwijde campagne; in elk land wordt de regering aangesproken. Iedereen kan in een winkel van The Body Shop of op internet een petitie tekenen waarin de Nederlandse regering wordt gevraagd kinderen en jongeren beter te beschermen tegen seksuele uitbuiting. De overheid zou moeten zorgen voor voldoende inzet van politie en justitie, passende opvang, goede hulpverlening en voorlichting.

Schouder aan schouder...

... met The Body Shop, een cosmeticaketen die actief is in 65 landen, met 68 winkels en vierhonderd medewerkers in de Benelux. In Nederland zijn er 43 shops.

Enkele getallen

De actie Stop Seksuele Uitbuiting van Kinderen en Jongeren ligt op koers. In de Benelux zijn in het eerste jaar (deels ook 2011) driehonderdduizend petitie's getekend, waarvan zo'n 170 duizend in Nederland. De meeste handtekeningen kwamen binnen via de winkels. Een ander succes is de handcrème Soft Hands Kind Heart: van de 7,50 euro die de klant in de winkel betaalt voor een vijftig milliliter-tube gaat 4,60 naar ECPAT, de rest dekt de onkosten en gaat naar de fair trade-producenten. Dit heeft ECPAT in het eerste jaar ruim 150 duizend euro opgeleverd, bestemd voor jongerengroepen, acties en trainingen.

De drijfveer

Noten: 'Zeker 1,2 miljoen kinderen en jongeren zijn wereldwijd jaarlijks het slachtoffer van seksuele uitbuiting. Het werkelijke aantal ligt vermoedelijk nog hoger, het gebeurt allemaal in de illegaliteit. Mensenhandel is een van snelst groeiende vormen van georganiseerde misdaad ter wereld.'

Berendsen: 'De actie is een erfenis van Anita Roddick, de oprichter van The Body Shop. Zij was haar tijd ver vooruit. Ze was ondernemer én activiste. Twee dagen voor haar overlijden in 2007 heeft ze het aangekaart: mensenhandel is zó'n groot probleem wereldwijd, kunnen wij daar nou niets tegen doen? We hebben 2500 winkels over de hele wereld, in de belangrijkste winkelstraten. Als we in al onze winkels posters hangen en al onze medewerkers erbij

betrekken, dat moet toch een krachtig medium zijn!'

'DE ACTIE IS EEN ERFENIS VAN ANITA RODDICK, DE OPRICHTER VAN THE BODY SHOP'

Al doende...

Noten: 'Het is geweldig hoe al die medewerkers van The Body shop zich inzetten. Het zijn bijna allemaal jonge vrouwen en zij vinden ook echt dat er iets moet gebeuren. En dat terwijl het een lastig verhaal is om zo maar even tegen een klant te vertellen. Over zeehonden praten is denk ik makkelijker. Je moet het zelf een plaats geven, proberen er op zo'n manier over te praten dat het niet alléén maar zwaar is. Kijk ook naar de kracht van de kinderen die zich eruit hebben gevochten.'

Berendsen: 'Zóveel enthousiasme. Je ziet dat onze medewerkers ook buiten werktijd ermee bezig zijn: ze staan in een kraampje op een markt of organiseren een benefietoptreden.'

Samen

Noten: 'We hebben alle managers van de Nederlandse winkels getraind. Allerlei onderwerpen hebben we ter sprake gebracht: getallen over uitbuiting, de wetgeving.'

Berendsen: 'Het is echt een bijzondere samenwerking met ECPAT. Het zijn twee werelden die samenkomen. Ik heb de contacten met de lifestylemedia, zij hebben hun contacten met de politiek. Wij kunnen makkelijk communiceren via Facebook en onze magazines, zij geven voorlichting bij toerismeopleidingen. We kunnen klanten ook verwijzen naar ECPAT: ze zijn altijd bereid vragen te beantwoorden. Onze medewerker kan niet het hele probleem in een kwartier aan een klant uit te leggen.'

Noten: 'Ik vind het heel sterk van The Body Shop dat ze duidelijk durven te zeggen wat ze vinden.'

En nu?

Berendsen: 'We gaan door tot september 2012. In drie jaar kun je veel bereiken, veel mensen erbij betrekken. En dan is het ook weer tijd over te gaan op andere thema's. De politiek is dan aan zet, wij zullen er zijn om ze eraan te herinneren.'

Noten: 'Deel van de campagne is het bijhouden van de voortgang in het land, daar hebben we *progress cards* voor. Daar gaan we mee door. We blijven de overheid wijzen op wat er allemaal dient te verbeteren aan de situatie. We blijven benadrukken dat er ook in Nederland een probleem is. Je ziet dat er in het huidige politieke klimaat een onderscheid wordt gemaakt tussen kinderen van buiten en kinderen van hier. Dat is een grote zorg. Als er meer kinderen rondlopen zonder verblijfstatus, lopen er meer kinderen kans dat

ze terecht komen in een uitbuitingssituatie.'

Om niet te vergeten

Noten: 'Als je iets ziet, meld het dan. Ook als je ver weg op vakantie bent. Daar stoort zich er misschien niemand aan dat volwassen buitenlanders seksuele relaties hebben met jonge lokale jongens of meisjes. Maar het is niet normaal.'

IN HET REGEER- AKKOORD VAN 2010 IS HET ADAGIUM STRENG, STRENGER, STRENGST.

Defence for Children zet zich in voor de rechten van alle kinderen. Juist de rechten van kwetsbare groepen, zoals vluchtelingenkinderen en kinderen zonder papieren staan vaak onder druk. Het gaat dan bijvoorbeeld over hun recht op goede huisvesting, gelijke toegang tot de gezondheidszorg en onderwijs en het recht van kinderen om samen met hun ouders te leven. Defence for Children zet zich ook in voor jongeren die al heel lang in Nederland zijn en nog steeds geen verblijfsvergunning hebben. Hun recht op een goede ontwikkeling is in het geding.

5. MIGRATIE

Uitgeprocedeerde kinderen mogen niet op straat worden gezet. Het Europees Comité voor Sociale Rechten en diverse rechters hebben zich hierover uitgesproken. Toch blijven er grote zorgen over de kinderrechten in het vreemdelingenrecht.

Het vreemdelingenrecht kreeg in het Jaarbericht Kinderrechten 2010 het laagste rapportcijfer: een 1. Dat zegt al genoeg. Het is in Nederland slecht gesteld met de erkenning van de rechten van minderjarige asielzoekers en migranten. In het regeerakkoord, dat in het najaar van 2010 tot stand kwam, is het adagium streng, strenger, strengst. De VVD/CDA-coalitie, met gedoogsteun van de PVV, ziet immigratie als een probleem dat dient te worden bestreden. De positie van kinderen wordt daarbij genegeerd, laat staan dat hun belangen vooropstaan, zoals het Kinderrechtenverdrag voorschrijft. Defence for Children hoefde in 2010 dus helaas niet ver te zoeken naar inspiratie om nóg harder te strijden voor de rechten van minderjarige asielzoekers en migranten.

Worteling

Het jaar 2010 was ook een beetje het jaar van het veertienjarige Afgaanse meisje Sahar. Zij verbleef al tien jaar in Nederland toen de Nederlandse overheid haar wilde uitzetten. Zelfs toen de rechtbank in Den Bosch dat onaanvaardbaar achtte, omdat dan haar Nederlandse identiteit geen recht werd gedaan, hield minister Leers van Immigratie en Asiel voet bij stuk. Dat Sahar inmiddels was 'geworteld' in de Nederlandse samenleving vond hij geen argument.

Het uitzetten van kinderen die al jarenlang in Nederland wonen en hier zijn ingeburgerd is niet in het belang van het kind en in strijd met het Kinderrechtenverdrag. De Tweede Kamer heeft in april 2010 een motie aangenomen die oproept een oplossing te vinden voor kinderen die langer dan acht jaar in Nederland zijn. De minister liet in december echter aan de Kamer weten dat hij de motie niet opvolgt omdat daarmee het terugkeerbeleid zou worden ondermijnd.

Defence for Children heeft gedurende het hele jaar flink gelobbyd voor deze zogeheten 'wortelingsgrond' in het vreemdelingenrecht. De medewerkers hebben gesprekken gevoerd met Kamerleden, hebben op de helpdesk advocaten bijgestaan die in een proces een beroep wilden doen op de wortelingsgrond, en hebben regelmatig de publiciteit gezocht als dreigde dat een in Nederland geworteld kind werd uitgezet. Sahar is een van hen.

Ongedocumenteerd

Defence for Children heeft besloten de term 'illegalen' niet meer te bezigen. De organisatie geeft daarmee gehoor aan de oproep van onder anderen Thomas Hammarberg, de mensenrechtencommissaris van de Raad van Europa. Hij vindt dat het woord 'illegaal' niet moet worden gebruikt als het om mensen gaat, omdat er een criminaliserende werking van uitgaat. Defence for Children zal voortaan spreken over 'ongedocumenteerden' als het gaat om mensen die illegaal in Nederland zijn.

Het Kinderrechtenverdrag is er voor alle kinderen en dus ook voor alle ongedocumenteerde kinderen in Nederland. De plannen van het huidige kabinet gaan daar dwars tegen in. Het kabinet, zo staat in het regeerakkoord, wil het verblijf van ongedocumenteerden in Nederland strafbaar gesteld krijgen.

Daarom is eind 2010 een brede coalitie gevormd van maatschappelijke organisaties, vakbonden, kerken en enkele gemeenten, die campagne voert tegen deze verregaande criminalisering van mensen die geen papieren hebben. De campagne wordt in 2011 gelanceerd. Defence for Children maakt onderdeel uit van de coalitie.

Onderdak

Vele voorzieningen voor ongedocumenteerde kinderen staan onder druk. Een belangrijke daarvan is het recht op onderdak. Desalniettemin kwam er in 2010 ook goed nieuws naar buiten: het Europees Comité voor Sociale Rechten verklaarde de klacht van Defence for Children over het op straat zetten van ongedocumenteerde kinderen gegrond. Het Comité oordeelde dat dit hun menselijke waardigheid aantast.

De Nederlandse overheid reageerde niet of nauwelijks op deze berisping – die het Comité van Ministers van de Raad van Europa op 7 juli 2010 bekrachtigde in een resolutie. Verscheidene rechters in Nederland gaven echter gehoor aan de Europese uitspraak en pasten de minimumnorm van menselijke waardigheid in het opvangbeleid steeds meer toe. Dat had effect. Nadat ook het Gerechtshof in Den Haag op 27 juli 2010 in een tussenvonnis had bepaald dat het inhumaan, dus onrechtmatig is om kinderen op straat te zetten, heeft de overheid haar beleid opgeschort in afwachting van het verloop van het proces. De zaak gaat over een Angolese moeder en haar drie jonge kinderen die vanuit het vertrekcentrum Ter Apel op straat zouden worden gezet. Inmiddels is de einduitspraak gedaan: het Hof bepaalde op 11 januari 2011 dat het recht op onderdak ook voor hun moeder geldt, met wie de kinderen samen moeten kunnen leven. De minister is in hoger beroep gegaan tegen deze uitspraak.

Veel activiteiten rond het proefproces bij het Europees Comité voor Sociale Rechten, gefinancierd met geld uit het proefprocesfondsen van de Stichting Kinderpostzegels Nederland, hebben in 2008 en 2009 plaatsgevonden. In 2010 is hard gewerkt aan de opvolging van de klacht.

Defence for Children heeft de coalitie Geen Kind op Straat (www.geenkindopstraat.nl) geïnitieerd en gecoördineerd, een samenwerking met Amnesty International, Vluchtelingenwerk Nederland, UNICEF Nederland, Stichting LOS, INLIA, Kerk in Actie en Stichting Kinderpostzegels Nederland. De coalitie bracht in oktober 2010 een nota uit over ongedocumenteerde kinderen en mensenrechten. De PvdA zag in het document, dat voorstellen bevat over de praktische uitwerking van het recht op onderdak, aanleiding een eigen initiatiefnota in te dienen. Onder de titel Alle kinderen onder dak is deze voor advies naar de Raad van State gestuurd.

Defence for Children heeft verder talrijke gesprekken gevoerd met ambtenaren, Kamerleden, medewerkers van Bureaus Jeugdzorg en met de Raad voor de Kinderbescherming. De media lieten zich niet onbetuigd. Het tv-programma Nova (later Nieuwsuur) besteedde ruim aandacht aan het onderwerp, evenals vele kranten en radioprogramma's. Ook de 'bushokjesactie' haalde de publiciteit. Lokale vluchtelingenorganisaties en de coalitie Geen Kind op Straat wilden met deze actie aantonen hoe schrijnend het op straat zetten van kinderen kan zijn: veel kinderen die op straat zijn gezet met hun ouders slapen de eerste nacht in een bushokje. Daarom werden in de ochtend van negentien mei over het hele land bushokjes bezet. De actie mondde uit in een manifestatie op het Plein in Den Haag, waar een petitie is overhandigd aan Kamerleden. De actie had een eigen filmpje op Youtube.

Gezondheidszorg

De toegang tot gezondheidszorg voor ongedocumenteerde kinderen is verbeterd. Sinds 2009 is er een nieuwe wet die zorgverleners compenseert die medisch noodzakelijk zorg verlenen aan vreemdelingen die zich niet kunnen verzekeren omdat ze ongedocumenteerd zijn. Toch lukt het nog altijd veel ongedocumenteerde kinderen niet (op tijd) goede zorg te krijgen. Veel ongedocumenteerde kinderen en hun ouders weten niet dat ze recht hebben op medische zorg. Ook veel medewerkers bij zorginstellingen zijn hier niet van op de hoogte. Het recht op gelijke toegang tot gezondheidszorg voor ongedocumenteerde kinderen staat daarmee toch onder druk. Wat ook blijkt uit het onderzoeksrapport *Ongedocumenteerde kinderen en de toegang tot ziekenhuiszorg* van Pharos. Defence for Children heeft, samen met UNICEF Nederland, intensief aan dit onderzoek meegewerkt.

Onderwijs

De situatie ten aanzien van onderwijs is vergelijkbaar. Ongedocumenteerden hebben recht op onderwijs, maar gebrek aan informatie is een groot probleem. Voor ongedocumenteerde kinderen is het bovendien soms moeilijk een middelbare school of beroepsopleiding af te maken: ze mogen geen stage lopen omdat ze de benodigde tewerkstellingsvergunning niet hebben. De coalitie 'Naar toegankelijk onderwijs voor "illegale" kinderen', die Defence for Children coördineert, heeft hierover in 2010 veel contact gehad met het ministerie van Onderwijs, journalisten en Kamerleden. In 2011 zal Defence for Children dit werk voortzetten zodat het recht op onderwijs voor deze jongeren gerespecteerd wordt.

Gezinshereniging

Het is voor Nederlandse kinderen nagenoeg onmogelijk samen in Nederland te wonen met een ouder die geen verblijfsvergunning heeft. Dat heeft Defence for Children kunnen opmaken uit talrijke vragen over gezinshereniging die zijn binnengekomen bij de Kinderrechtenhelpdesk. Ook zijn er veel kinderen in het buitenland die zich graag zouden herenigen met een ouder die rechtmatig in Nederland verblijft. Dit wordt bemoeilijkt door de inkomenseis: als een ouder niet genoeg geld verdient, kan dat niet.

Defence for Children is voorstander van een beleid waarin het recht van een kind om bij zijn of haar ouder(s) te leven wél is veiliggesteld. Defence for Children inventariseert – gefinancierd door Stichting Kinderpostzegels Nederland – de problemen die kinderen ondervinden in het gezinsmigratiebeleid. Met de resultaten zet de organisatie een politieke lobby in.

Vreemdelingenbewaring

Alleenstaande minderjarige vreemdelingen hebben vanwege hun (extra) kwetsbaarheid recht op bijzondere bescherming, zo staat in het Kinderrechtenverdrag. Desondanks maakt Defence for Children zich nog steeds grote zorgen over het gevangen zetten van jongeren die de toegang tot Nederland wordt ontzegd of die Nederland moeten verlaten nadat ze zijn uitgeprocedeerd.

Nederland is, alle binnenlandse en internationale kritiek ten spijt, doorgegaan met het opsluiten van alleenstaande minderjarige vreemdelingen die 'illegaal' in Nederland zijn. Gevangen gezet worden is voor iedere jongere een ingrijpende ervaring. Voor kinderen die (veelal) uit een oorlogssituatie komen en zonder hun ouders zijn gevlucht, is het vaak ronduit traumatisch. De beloofde aanpassingen op dit terrein lieten in 2010 nog steeds op zich wachten. Pas in 2011 is er een einde gemaakt aan dit beleid.

Ander punt van zorg is de terugkeer van alleenstaande jongeren die tevergeefs in Nederland asiel hebben aangevraagd: die moet veilig zijn en het belang van het kind dienen. Het kabinet zoekt de oplossing in het openen van meer opvangcentra (weeshuizen) in de landen van herkomst, zoals in Kabul, de hoofdstad van Afghanistan. Gezamenlijk met UNICEF Nederland hebben ECPAT en Defence for Children in april 2010 hun

afkeuring hierover uitgesproken. Ook de mensenrechtencommissaris van de Raad van Europa heeft zijn zorgen geuit over het terugsturen van kwetsbare kinderen naar weeshuizen in het land van herkomst.

Carla van Os
Defence for Children

Pim Fischer
Fischer Advocaten

GEEN KIND OP STRAAT

Een baby vráág je niet om z'n papieren

Even voorstellen

Carla van Os, juriste, projectleider Kinderrechten en Migratie bij Defence for Children: 'Je hoorde echt die verhalen: kinderen die sliepen in rioolbuizen, in een park. Ze schaamden zich vaak ook voor de situatie. Je vertelt niet graag dat je met allerlei plastic tassen in een bushokje verblijft.'

Pim Fischer, advocaat bij Fischer Advocaten in Haarlem, 'gespecialiseerd in rechtshulp aan mensen die aan de onderkant terecht zijn komen': 'Ik moet mensen redden, ik doe wat ik doe. Je moet mijn rol niet overschatten.'

In het kort

Kwetsbare mensen zet je niet zomaar op straat, en kinderen al helemaal niet. Ook uitgeprocedeerde gezinnen kan dus niet zomaar

een dak boven het hoofd worden ontzegd. Dat was grofweg de uitspraak van het Europees Comité voor Sociale Rechten in oktober 2009. Daarmee verklaarde het Comité de collectieve klacht die was ingediend tegen de Nederlandse staat door Defence for Children gegrond. Begin 2010, nadat de regering voldoende tijd had gehad zich te verweren, was het voorpaginanieuws: 'Nederland schendt rechten van het kind'. In de politiek gebeurde daarna weinig, maar bij verschillende rechtbanken des te meer. Rechters bepaalden dat kwetsbare groepen – en kinderen behoren daar per definitie toe – moeten worden geholpen en onderdak moeten krijgen. Dat waren mooie juridische successen. Daarnaast heeft de coalitie Geen Kind Op Straat zich op de politiek gericht: de uitspraak moet worden verwerkt in het beleid.

Schouder aan schouder...

... met advocaat Pim Fischer, die op het idee kwam een collectieve klacht in te dienen. Maar ook met UNICEF en het Landelijk Ongedocumenteerden Steunpunt (LOS). Stichting Kinderpostzegels Nederland financiert de 'uren' van Defence for Children uit het zogenoemde 'proefprocessenfonds' en is lid van de coalitie. Ook Amnesty International, Vluchtelingenwerk Nederland, INLIA en Kerk in Actie sloten zich aan.

Enkele getallen

Naar schatting zijn er dertig duizend 'ongedocumenteerde' kinderen in Nederland.

Van Os: 'We weten niet eens echt om hoeveel kinderen het gaat.'

Fischer: 'Het gaat om heel kwetsbare mensen. Ze verdwijnen vaak uit zicht. Ze zoeken zelf ook het nieuws niet op.'

De drijfveer

Fischer: 'Je vraagt een kind of een baby niet of ie wel de juiste papieren heeft.'

Van Os: 'Ik herinner me nog dat ik jaren geleden 's ochtends vroeg werd gebeld door een jong meisje.

Ze zei dat ze niet wist waar ze moest gaan slapen die avond. Toen ik vroeg waar ze vannacht had geslapen,

zei ze: "Op het station, op een bankje." De nacht daarvoor had ze in een asielzoekerscentrum geslapen, maar daar waren ze uitgezet. Ze moesten terug naar Burundi.'

Al doende...

Fischer: 'De klacht die we hebben ingediend bij het Comité lijkt achteraf een simpel verhaaltje. Maar daar zat 'm juist de kracht in: de eenvoud. De essentie is dat het evident is dat je kinderen niet op straat zet. Punt.'

Van Os: 'We hebben een echte cultuuromslag bereikt. Kinderen mogen niet meer op straat worden gezet en gezinnen mogen niet uit elkaar gehaald worden. Maar de politiek reageerde een beetje schouderophalend. In Den Haag waren ze niet echt van plan te luisteren, ook het vorige kabinet niet. De coalitie Geen Kind op Straat heeft toen de druk opgevoerd met de bushokjesactie. We hebben over het hele land bushokjes bezet, om aan te geven dat veel kinderen de eerste nacht na uitzetting in een bushokje doorbrengen.'

Fischer: 'Gelukkig zijn de rechters loos gegaan.'

Samen

Van Os: 'Er is een basisvertrouwen. Pim Fischer heeft zijn naam verbonden aan baanbrekende arresten over ongedocumenteerden: hij weet wat hij doet. Hij ziet ook de meerwaarde van samenwerken met een ngo: wij dienen een politiek doel, hij een juridisch doel.'

Fischer: 'Ik ben advocaat, geen collectieve belangenbehartiger. Ik ben naar Defence for Children gestapt nadat in 2006 in Europa het collectieve klachtrecht was ingevoerd. Ik dacht: dit is de manier om snel iets voor elkaar te krijgen. Dat kan een individuele advocaat niet doen, dat moet een belangenorganisatie doen.'

En nu?

Fischer: 'We hebben een groot succes geboekt, al worden er nog steeds kinderen op straat gezet. Maar zo gauw het bij de rechter komt, zal er een voorziening worden getroffen of zal uitzetting worden voorkomen. Welke kant de politiek ook op gaat, Straatsburg is de baas. Nederland heeft een veroordeling aan zijn broek hangen.

Over een jaartje weten we beter hoe we er voor staan. Dan pas zie je hoe gemeenten de uitspraken van de rechters in hun beleid verwerken. De eerste signalen zijn er al wel. Leeuwarden en Utrecht zeggen dat ze niet te boek willen staan als rechtenschendende gemeente.'

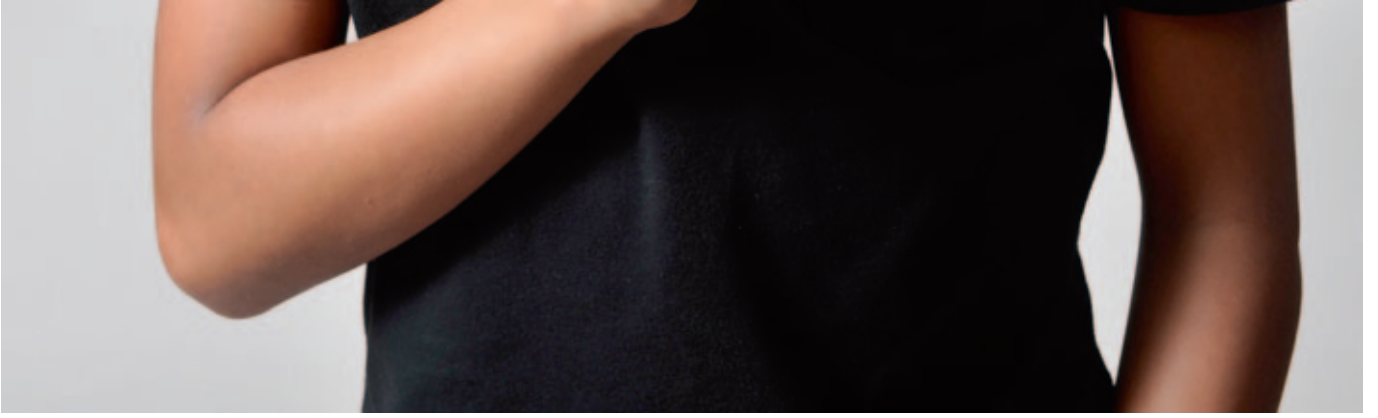
Van Os: 'Dit is natuurlijk maar het begin. De rechters hebben gesproken, maar nu moet het wettelijk goed worden geregeld. Ons uiteindelijke doel is ander beleid.'

'WELKE KANT DE POLITIEK OOK
OP GAAT, STRAATSBURG IS DE
BAAS'

Om niet te vergeten

Van Os: 'Ik ben in Darfur geweest, toen daar net de vluchtelingenstroom op gang was gekomen. Op dag één staan er tenten, op dag twee komt de voedseldistributie op gang. Mensen worden opgevangen. Dat zou in een rijk land als Nederland toch ook te regelen moeten zijn.'

MEER DAN 562 VRAGEN/KWESTIES BEHANDELD

Tabel 1. De kwesties van 2010

	aantal	%
Vreemdelingenrecht	281	50%
Familierecht	86	15%
Jeugdzorg	98	18%
Jeugdstrafrecht	41	7%
Onderwijs	17	3%
Voorlichting over kinderrechten	26	5%
Overige juridische vragen	13	2%

Tabel 2. De doelgroepen van 2010

Ouders	110	19%
Hulpverleners	105	19%
Advocaat	78	14%
Kinderen zelf	68	12%
Kennissen	27	5%
Andere familieleden	25	4%
Studenten	10	2%
Overige betrokkenen	93	17%
Overige professionals	46	8%

6. KINDERRECHTENHELPDESK

De Kinderrechtenhelpdesk is het hart van Defence for Children. Hier ligt de basis voor de lobby, acties en (proef)processen. In 2010 was probleem nummer één: de positie van kinderen in het vreemdelingenrecht.

Het gaat over het algemeen goed met kinderen in Nederland. Toch worden de rechten van kinderen, zoals vastgelegd in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, in Nederland niet voldoende nageleefd. Er zijn situaties waarin de rechten van een kind in het geding kunnen zijn. Ook in Nederland zijn er groepen kinderen van wie fundamentele rechten worden geschonden.

Om hier zicht op te krijgen en te houden is er de Kinderrechtenhelpdesk – de ogen en oren van Defence for Children.

De Kinderrechtenhelpdesk, gefinancierd door onder meer de Nationale Postcode Loterij, Stichting Kinderpostzegels Nederland en Stichting Dijkverzwaring, biedt individuele rechtshulpverlening in zaken waarbij kinderrechten in het geding zijn. Maar dat niet alleen. Defence for Children signaleert trends en veelvoorkomende problemen bij de helpdesk. De helpdesk, die is te benaderen via telefoon, email, website en per brief, is in die zin een belangrijke informatiebron.

Eén trend van 2010 is duidelijk bij de helpdesk: er zijn veel problemen met en vragen over het vreemdelingenrecht. De helft van het aantal zaken (281) heeft hierop betrekking (zie tabel 1).

De Kinderrechtenhelpdesk heeft in 2010 meer dan 562 vragen/kwesties behandeld: nieuwe zaken van kinderrechtschendingen zijn aan de orde gesteld of er is voorlichting gegeven over kinderrechten en het Kinderrechtenverdrag. Meestal gaat het om

ingewikkelde rechtsvragen. De helpdeskmedewerkers beschikken over gedegen kennis van internationale regelgeving inzake kinderrechten en van de nationale wetgeving. Ook beschikken zij over up-to-date kennis van het relevante Nederlandse beleid voor kinderen en de jurisprudentie.

In de meeste zaken ontstaat er (herhaald) contact met diverse betrokkenen – onder anderen met de kinderen zelf, maar ook met hun ouders en de hulpverleners. Zo bereikte Defence for Children via de desk alleen al vanwege de zaken uit 2010 duizenden mensen. Dan is nog niet alles meegeteld: tientallen zaken worden niet precies binnen een kalenderjaar afgerond. Met name op het terrein van vreemdelingenrecht zijn de medewerkers op de helpdesk soms wel drie tot vijf jaar bij een specifieke zaak betrokken.

Het zijn kinderen zelf die bellen of mailen, maar het merendeel van de vragen is afkomstig van ouders, advocaten, hulpverleners en andere professionals. Als het gaat om vragen over vreemdelingenrecht zijn het vooral de advocaten die aankloppen bij de helpdesk. Ook hulpverleners doen een beroep op de helpdesk als zij op dit terrein advies zoeken over de positie van kinderen (zie tabel 2).

NEDERLAND DEELT DE VISIE DAT GELIJKE RECHTEN EN KANSEN VOOR VROUWEN EN MEISJES ABSOLUTE PRIORITEIT HEBBEN

Een belangrijk deel van het werk van Defence for Children en ECPAT richt zich op het buitenland. Doel is om door kennisoverdracht en ondersteuning van lokale partners de kinderrechten in de betreffende landen te versterken. Daarbij wordt waar mogelijk steeds de samenwerking met andere ngo's en internationale organisaties gezocht. Ook neemt Defence for Children regelmatig deel aan internationale, vaak Europese, onderzoeken.

7. INTERNATIONALE PROJECTEN

Defence for Children – ECPAT participeerde in 2010 in diverse internationale projecten, in samenwerking met diverse buitenlandse partners en ngo's. Een overzicht.

Girl Power (MFS II)

Meer rechten en kansen voor vrouwen en meisjes is een van de vier thema's van het Nederlandse ontwikkelingsbeleid. Millennium Ontwikkelingsdoel 3: het bevorderen van gelijkheid van mannen en vrouwen en de positieverbetering van vrouwen en meisjes. Nederland deelt de visie dat gelijke rechten en kansen voor vrouwen en meisjes absolute prioriteit hebben en een noodzakelijke voorwaarde zijn voor het bereiken van alle millenniumdoelen. Tot nu toe is weinig of geen vooruitgang geboekt, bijvoorbeeld ten aanzien van gelijk recht op onderwijs voor jongens en meisjes.

Op deze problemen richt zich het grootschalige Girl Power: Promoting Equal Rights and Opportunities for Girls and Young Women, een internationaal programma in tien ontwikkelingslanden. Het project, dat op 1 januari 2011 start en vijf jaar zal duren, wordt uitgevoerd door de Child Rights Alliance, waarvan Defence for Children - ECPAT deel uitmaakt. Defence for Children - ECPAT zal nauw samenwerken met Defence for Children-partners in Ghana, Liberia en Sierra Leone en met ECPAT-partners in Ghana, Ethiopië en Zambia.

De thema's van Girl Power zijn: het recht van meisjes en jonge vrouwen op bescherming tegen alle vormen van geweld, het recht op onderwijs en economische participatie, en het recht op sociaal-politieke participatie van meisjes en jonge vrouwen. Leidraad is het Kinderrechtenverdrag.

Bescherming en hulp bij kindermishandeling (Georgië)

In maart 2009 is Defence for Children gestart met een project in Georgië ter versterking van de aanpak van kindermishandeling. Defence for Children werkt in dit project samen met de lokale organisatie Public Health and Medicine Development Georgia (PHMDF). Het team van PHMDF biedt hulpverlening aan kinderen en ouders die te maken hebben met kindermishandeling, geeft voorlichting en training over kindermishandeling en adviseert de Georgische overheid gevraagd en ongevraagd over de aanpak van kindermishandeling. In Georgië is nog nauwelijks een gespecialiseerd aanbod voor advies en hulp bij kindermishandeling aanwezig. In het kader van dit project volgt een groep psychologen en maatschappelijk werkers uit de steden Tbilisi, Telavi en Batumi een speciaal trainingsprogramma, dat wordt verzorgd door het Kinder- en Jongerentraumacentrum Haarlem. In 2010 vond de derde training plaats. Het project richt zich tevens op de ontwikkeling van onderwijs over kinderrechten en kindermishandeling op universiteiten en de politieacademie. In 2010 werd het vak kindermishandeling voor psychologiestudenten uitgetest en is een start gemaakt met de ontwikkeling van onderwijsaanbod voor de opleiding van kinderartsen. Het project draagt bij aan de hervorming van het kinderbescherming- en jeugdzorgstelsel in Georgië en wordt gefinancierd door het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken in het kader van het Matra-programma.

Tussen jeugdzorg en jeugdstrafrecht (Oekraïne)

In december 2009 is Defence for Children samen met de Oekraïense organisatie All-Ukrainian Foundation for Children's Rights (AUFCHR) gestart met een project in de Oekraïne. Dit project is gericht op de bescherming van de rechten van kinderen onder de veertien jaar die een strafbaar feit hebben gepleegd maar vanwege hun jonge leeftijd niet strafrechtelijk vervolgd kunnen worden. Deze groep kinderen wordt momenteel opgevangen in gesloten instellingen. Het project levert een bijdrage aan de hervorming van het bestaande systeem van gesloten instellingen en beoogt de opvang en wetgeving in overeenstemming te brengen met internationale standaarden, zoals vastgelegd in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het kind. In 2010 is onder meer gestart met de ontwikkeling van een handboek voor medewerkers van de betreffende instellingen over kinderrechten, behandel- en trainingsmethoden. Dit handboek vormt de basis voor trainingen die in reeds geselecteerde pilot-instellingen verzorgd zullen worden. Tevens is een analyse van de huidige wetgeving gemaakt. Deze analyse zal in een advies ter verbetering van de wetgeving resulteren. Het project wordt gefinancierd door het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken in het kader van het Matra-programma.

Kenia bezoekt Nederland

Een delegatie van hoge overheidsfunctionarissen en vertegenwoordigers van kinderrechtenorganisaties uit Kenia bracht maart 2010 een bezoek aan Nederland om kennis te maken met het Nederlandse beleid en praktijk in de aanpak van geweld tegen kinderen. De week bood een zeer gevarieerd programma. De delegatie ging op bezoek bij het parlement en allerlei instellingen en organisaties en kreeg de gelegenheid een grote verscheidenheid aan deskundigen uit Nederland te ontmoeten. Doel van het bezoek was om meer inzicht te krijgen in de wijze waarop Nederland de kinderbescherming en jeugdzorg georganiseerd heeft om kinderen te kunnen beschermen tegen mishandeling, misbruik en uitbuiting.

Dit uitwisselingsbezoek vond plaats in het kader van een samenwerkingsproject dat wordt gefinancierd vanuit het speciale Schokland Fonds van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Dit project is een samenwerkingsverband tussen Plan Nederland, Plan Kenya, ICDI, IREWOC, Defence for Children - ECPAT, Child Helpline International en Child Helpline Kenya. Defence for Children verzorgde in november tevens twee workshops in Kenia.

Asielzoekers

In de zomer van 2010 is het project EVASP (Enhancing Vulnerable Asylum Seeker Protection) afgesloten. Defence for Children nam daaraan deel sinds januari 2009. Het project – een samenwerking met partners in Italië, Griekenland en Engeland, gefinancierd door de Europese Commissie – was gericht op hoe kwetsbare minderjarige asielzoekers het beste kunnen worden ontvangen, opgevangen en behandeld. Er zijn interviews gehouden met minderjarige asielzoekers en de professionals die met hen werken. De uitkomsten zijn verwerkt in een rapport over de situatie in Nederland. Op 28 en 29 juni 2010 is het project in Rome tot een eind gekomen: op een internationale conferentie werden de onderzoeksresultaten en de politieke aanbevelingen gepresenteerd (www.evasp.eu).

Voogden

Defence for Children coördineert het project Closing a Protection Gap: Kwaliteitsstandaarden voor voogden van alleenstaande minderjarige vreemdelingen. Dit project is in december 2009 begonnen en loopt tot november 2011. In het project werken acht Europese landen samen. De Europese Commissie neemt tachtig procent van de

financiering op zich, de rest wordt betaald door de afzonderlijke landen (voor Nederland heeft het ministerie van Justitie deze bijdrage voor zijn rekening genomen).

Doel van Closing a Protection Gap is het beter beschermen van alleenstaande minderjarige vreemdelingen in Europa door kwaliteitsstandaarden te ontwikkelen voor hun voogden. Deze standaarden worden ontwikkeld op basis van het Kinderrechtenverdrag en de visie van de alleenstaande minderjarigen zelf. In ieder land is een eigen nationaal onderzoek uitgevoerd, waarin jongeren en voogden zijn ondervraagd over de opvang, de werkdruk van voogden, de juridische kennis, de terugkeer en het beëindigen van de voogdij. Gebrek aan informatie en participatie blijken de belangrijkste 'protection gaps' te vormen voor de alleenstaande minderjarigen. In 2011 worden aan de hand van de acht nationale rapporten de 'Core Standards for guardians of separated children' ontwikkeld.

Offenders Beware!

Het Europese project Offenders Beware!, gefinancierd door de Europese Commissie, is gericht op een internationale aanpak van kinderseksuïerisme. Naast ECPAT Nederland zijn daarbij ook ECPAT-partners uit Duitsland, Oostenrijk, Italië en Estland betrokken. In 2010 is trainingmateriaal gemaakt voor de Nederlandse toerismesector. Zo is er bijvoorbeeld een e-learning-module ontwikkeld en is er voorlichting gegeven op toerismescholen. Reizigers zijn op de Vakantiebeurs en via folders en andere publicaties geïnformeerd. ECPAT heeft ook de Child Protection Code, ter bescherming kinderen tegen seksuele uitbuiting in het toerisme, gepromoot.

Bestrijding kinderseksuïerisme in bestemmingslanden

Met geld uit het Mensenrechtenfonds van het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft ECPAT in 2010 ECPAT-partners in vijf toeristische bestemmingslanden gesteund: Cambodja, Dominicaanse Republiek, Filippijnen, Gambia en Thailand. Nederlandse en internationale deskundigen zijn ingezet om de capaciteit van de partners te versterken. Zo zijn de organisaties in staat om in samenwerking met lokale toerismepartners kinderen beter te beschermen tegen seksuele uitbuiting in het toerisme. Er is voorlichtingsmateriaal gemaakt voor zowel reizigers als medewerkers in de toeristische sector.

Rusland

In januari 2008 startte ECPAT samen met de ngo Stellit uit Sint Petersburg het driejarige project ter verbetering van de kwaliteit van de opvang, bescherming en hulpverlening van kinderen die te maken hebben gehad met seksuele uitbuiting in Rusland. Het project richt zich op de ontwikkeling en verspreiding van een handboek voor de hulpverlening, gericht op signalering en psychosociale ondersteuning van deze kinderen en jongeren. In 2010 is een trainingshandleiding gemaakt en zijn Train de Trainer-cursussen gegeven. Doel daarbij is om het gebruik van het handboek te promoten. Het project wordt gefinancierd door het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken in het kader van het Matra-programma.

Mario

Mario heet het gezamenlijke project van vier internationale organisaties die zich bezighouden met de bescherming van kinderen tegen uitbuiting: naast ECPAT zijn dat Nobody's Children Foundation, Save the Children in Albania en Terre des Hommes-Child Relief. De activiteiten van het project worden uitgevoerd in Albanië, Kosovo, Bulgarije en Polen. Daarnaast is er in 2010 aandacht besteed aan de bestrijding van kinderhandel tussen Griekenland en Bulgarije en tussen Albanië en Kosovo.

Doel van het project, gefinancierd door de Oak Foundation, is dat aan het eind van 2011 kinderen die slachtoffer zijn van uitbuiting en kinderhandel (of die een groot risico lopen slachtoffer te worden) toegang hebben tot diensten die voldoen aan een minimum kwaliteitsstandaard. ECPAT Nederland was onder meer betrokken bij de organisatie van trainingen die de ECPAT-partner Neglected Children Society gaf aan hulpverleners van slachtoffers van handel en uitbuiting in Bulgarije.

De resultaten van het project zijn gebruikt ten behoeve van de lobby bij de EU om de bescherming van kinderen te verbeteren. Een aantal aanbevelingen uit de gezamenlijke lobby is te herkennen in de nieuwe EU-richtlijn Aanpak Mensenhandel.

Sharon Detrick
Defence for Children - ECPAT
Nederland

Ismène Stalpers
Plan Nederland

GIRL POWER

Empowerment begint bij hele gewone dingen

Even voorstellen

Sharon Detrick, projectleider van Girl Power bij Defence for Children - ECPAT: 'Als moeders meer weten van jonge kinderen en borstvoeding daalt de kindersterfte. Als vrouwen meer formele banen hebben, draagt dat bij aan de economische ontwikkeling. Empowerment begint bij hele basale dingen.'

Ismène Stalpers, manager institutionele donoren en coördinator Girl Power bij Plan Nederland: 'We hebben misschien een andere bloedgroep, maar wij beginnen in ons werk allemaal bij de kinderrechten. Dat is ons dna.'

In het kort

Het Girl Power Programme is het eerste programma van Defence for Children - ECPAT dat wordt gefinancierd met de nieuwe subsidieregeling van het ministerie van Buitenlandse Zaken, het zogeheten Medefinancieringsstelsel II (MFS II). Het MFS II stimuleert organisaties in een samenwerkingsverband subsidie aan te vragen; het geld wordt uitgekeerd aan één van de organisaties, de penvoerder. Daarom is de Child Rights Alliance gevormd, die met succes het programma Girl Power heeft ingediend, onder penvoerderschap van Plan Nederland. Het is eind 2010 gehonoreerd en loopt van 2011 tot en met 2015. Het programma richt zich op het versterken van gelijke rechten en kansen van meisjes en jonge vrouwen (tien tot vierentwintig jaar) in tien ontwikkelingslanden: Ghana, Liberia, Sierra Leone, Ethiopië, Zambia, Bangladesh, Nepal, Pakistan, Bolivia en Nicaragua.

Schouder aan schouder...

... met Plan Nederland, een kinderrechtenorganisatie die actief is in 48 landen. De andere partners in de alliantie zijn Child Helpline International, Free Voice, International Child Development Initiatives (ICDI) en Women Win. In vijf van de tien landen (Ghana, Liberia, Sierra Leone, Ethiopië, Zambia) zal Defence for Children - ECPAT participeren in Girl Power, samen met de lokale Defence for Children- en ECPAT- partners.

Enkele getallen

De alliantie heeft in vijf jaar ongeveer 52 miljoen euro te besteden. Tweederde daarvan zal Plan in de tien landen investeren, Defence for Children zal beschikken over 3,7 miljoen euro. Detrick: 'Van dat bedrag gaat zeventig tot tachtig procent naar de partners in de landen, de rest is nodig voor management, technische ondersteuning, training en begeleiding.'

De drijfveer

Stalpers: 'Ik was een tijd geleden in India, daar sprak ik met een aantal jonge meiden over prostitutie. Een van hen was veertien, ze deed mee aan een dansperformance in het dorp. Soms ging ze daarna met een man mee. Ze vertelde dat ze dat deed omdat er dan geld was om haar zusje naar school te laten gaan. Vreselijk. Ouders moeten zich daar bewust van zijn, en ook de leraren, of de gemeenschap. Iedereen moet dezelfde kansen hebben.'

Al doende...

Detrick: 'We zetten in op vier thema's: het begint met het bestrijden van geweld tegen de meisjes. Wie wordt bedreigd, op welke manier dan ook, raakt beschadigd en heeft minder kansen in de samenleving. Verder richten we ons op het bevorderen van toegang tot onderwijs, het bevorderen van economische mogelijkheden en van sociaal politieke deelname en inspraak.

Stalpers: 'Girl Power past precies bij onze geïntegreerde benadering. We willen niet enkel een school in het dorp maar we willen ook dat kinderen veilig naar die school kunnen gaan. We willen krachten bundelen.'

Samen

Stalpers: 'Natuurlijk, wij gaan over tweederde van de financiën en wij moeten verantwoording afleggen aan het ministerie, dat schept een andere verantwoordelijkheid. Maar dat wil niet zeggen dat we niet allemaal gelijk zijn. Klein of groot, we hebben allemaal iets toe te voegen.'

Detrick: 'Dit is echt iets nieuws. We zijn nu ook ineens donor voor onze partners. Je leert ook van verschillen.

Wij werken met onze partners in de landen als collega's, Plan is al lang donor. Over een paar jaar kun je zien of we naar elkaar toe groeien. Heel interessant. Zo'n groot Plan-kantoor werkt ineens in een land samen met bijvoorbeeld een kleine tak van Women Win.'

Stalpers: 'Er wordt wel eens geroepen dat we met die nieuwe regeling in een gedwongen huwelijk zitten. Zo voelt dat helemaal niet. Onze organisatie kan de meisjes en jonge vrouwen op het *grass roots*-niveau helpen, Defence for Children is erg goed in het

lobbyen, invloed uitoefenen, heeft alle expertise als het gaat om het Kinderrechtenverdrag. We vullen elkaar goed aan.'

En nu?

Stalpers: 'Dit programma duurt vijf jaar. Dat is goed. Daarin kun je ook iets bereiken. We gaan het in de gaten houden: hoe gaat het met de bescherming van de meisjes, hebben ze betere scholing, hebben ze meer inspraak? In juni doen we een nulmeting, dus later kunnen we vergelijken.'

Detrick: 'Ik zie dit heel hoopvol tegemoet. Ik geef de minister niet graag gelijk, maar in dit geval moet ik bekennen, deze benadering werkt.'

Om niet te vergeten

Detrick: 'Ik was bij een *life skills*-training van Defence for Children Sierra Leone in een zeer arme gemeenschap dicht bij Freetown. Ik zat daar met een groep meisjes, ze waren zo in de leeftijd van negen tot vijftien jaar. Ik vond het geweldig hoe ze met mij praatten. Door die training waren ze in korte tijd al zo veel bewuster geworden. Ze waren zich bewust van hun rechten, waren mondiger. Ze vertelden elkaar en de leidster dat jongens hen lastigvielen bij de waterput en dat dat moest ophouden. Hoe moeilijk de omstandigheden ook zijn, hun empowerment is al begonnen. Ze worden sterker, ook samen, dat is altijd belangrijk.'

'KLEIN OF GROOT, WE HEBBEN
ALLEMAAL IETS TOE TE VOEGEN'

8. ORGANISATIE

Algemeen

Defence for Children zet zich in voor kinderrechten en strijdt om kinderrechtenschendingen aan te pakken. ECPAT staat voor End Child Prostitution, child pornography And the Trafficking of children for sexual purposes. De activiteiten van ECPAT richten zich specifiek op de bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen, in de vorm van kinderpornografie, kinderprostitutie en kindersekstoerisme.

Defence for Children International Nederland en ECPAT Nederland vormen samen één organisatie. Via lobby, onderzoek, actie, (juridisch) advies en voorlichting maken zij zich sterk voor algehele implementatie en naleving van het Internatioaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, in Nederland, maar ook daarbuiten. Via de internationale netwerken wordt een bijdrage geleverd aan de internationale politieke agenda voor kinderen.

Beheer en Organisatie

In 2010 werd gewerkt aan de versterking van de interne organisatie, het versterken van onze netwerken en de verdere professionalisering.

Verhuizing en kinderrechtenbibliotheek

Januari 2010 is Defence for Children verhuisd van Amsterdam naar het Kinderrechtenhuis in Leiden. Defence for Children is voorzitter van het bestuur van het Kinderrechtenhuis. Met vijf andere kinderrechtenorganisaties bouwt Defence for Children aan het Kinderrechtenhuis-concept. Er worden lezingen gehouden en workshops georganiseerd. De kinderrechtenbibliotheek zal in 2011 verder worden geprofessionaliseerd. Veel aan kinderrechten gelieerde organisaties maakten in 2010 al gebruik van de prachtige faciliteiten van het Kinderrechtenhuis. Het beheer van het gebouw ligt bij de Stichting Utopa Weeshuis.

Steun Nationale Postcode Loterij

Door de steun van de Nationale Postcode Loterij werd het onder andere mogelijk de interne organisatie te versterken.

Bedrijfsvoering en reglement

Daarnaast werden er enkele primaire financiële processen aangescherpt en een personeelsreglement vastgesteld.

Partnerafspraken

De relatie met alle partners werd geïntensiveerd en er werden nieuwe afspraken gemaakt ten aanzien van de verantwoording.

Resultaat

De financiële situatie van Defence for Children is versterkt door de structurele steun van de Nationale Postcode Loterij. Desondanks is de verhouding van de incidentele baten versus de structurele of institutionele baten nog niet ideaal. Het is voor 2011 en 2012 de doelstelling om de balans meer in evenwicht te brengen. We sluiten 2010 af met een klein positief resultaat.

Personeel

Naast de vervulling van een aantal vacatures is de personele bezetting in het jaar 2010 toegenomen. Er heeft een personele uitbreiding plaatsgevonden bij het secretariaat, de Kinderrechtenhelpdesk en het domein seksuele exploitatie en kinderhandel. Ook zijn er twee part-time medewerkers aangetrokken voor de communicatie. Hiermee is het aantal ft's toegenomen van veertien in het jaar 2009 naar twintig in het jaar 2010. Het overgrote deel van de personele bezetting werkt in part-time dienstverband.

	2010	2009
Aantal medewerkers jaareinde	25	17
Aantal full time equivalenten	20	14

Eind 2010 waren er 22 vrouwen en drie mannen werkzaam bij Defence for Children. Het ziekteverzuim bedroeg 7,46 %. Dit als gevolg van enkele langdurige ziekteverzuimmeldingen. Het ziekteverzuim is in de tweede helft van 2010 al sterk teruggelopen en het beeld voor 2011 is gunstig.

In het jaar 2010 hebben zeven stagiaires, afkomstig van diverse opleidingsinstituten, hun medewerking verleend aan de activiteiten van de organisatie. In 2010 is gestart met een beperkte onkostenvergoeding voor stagiaires. Verder verleenden gedurende heel 2010 drie vrijwilligers, part-time, hun medewerking aan de werkzaamheden van Defence for Children.

Defence for Children volgt de CAO Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening, heeft haar eigen salarisregeling, die een afgeleide is van de salarisregeling van de CAO, en volgt voor de vergoeding woon-werkverkeer aan de werknemers de praktische regeling woon-werkverkeer van de Belastingdienst. Werknemers zijn deelnemer in het Pensioenfonds Zorg en Welzijn.

Bezoldiging Directie

Defence for Children volgt in haar salaris de CAO Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening. De directeur is ingeschaald in schaal 14 periodiek U2 hetgeen neerkomt op een maandsalaris van € 6.812,= .

Personeelsvertegenwoordiging

De Personeelsvertegenwoordiging (PVT) van Defence for Children bestaat uit vier leden. In 2010 heeft er een verkiezing plaatsgevonden. Er is een lid vervangen en de PVT is mede op grond van de personele uitbreiding, uitgebreid met een lid. De PVT is in 2010 drie keer bijeengewees om de algemene belangen van de werknemers te bespreken. Belangrijke onderwerpen waren de bespreking van de begroting 2011 en het Jaarplan 2011 en het voorstel tot het personeelsreglement.

Verzekeringen

Defence for Children heeft de volgende verzekeringen afgesloten:

- ongevallenverzekering voor werknemers en vrijwilligers;
- zakenreisverzekering voor werknemers en derden;
- aansprakelijkheidsverzekering;
- brand/diefstal verzekering voor de inventaris;
- bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering;
- verzuimverzekering.

Verbeteringen boekhoudprogramma

Defence for Children maakt al jaren gebruik van het boekhoudprogramma Cash. In 2010 is binnen dit pakket gekozen voor een andere manier van projectmatig boeken. De output sluit nu beter aan op de vereisten van de financiële verantwoordingen aan de subsidiegevers. Ook is de gesloten urenregistratie nu direct gekoppeld aan het boekhoudpakket.

Bestuur

De veranderingen en professionalisering binnen de organisatie vonden plaats onder het toezien van het bestuur. Het bestuur heeft in 2010 zeven maal vergaderd. De belangrijkste onderwerpen op de agenda waren:

- het coördineren van het proces van werving en selectie van een nieuwe directeur;
- het versterken van de kwetsbare financiële positie van de organisatie;
- de professionalisering van de organisatie.

In 2010 bestond het bestuur uit de volgende leden:

1. Cees Weeda, voorzitter
2. Loes van Willigen, secretaris (tot maart 2010)
3. Annette van 't Sant, penningmeester
4. Renee Vorrink, lid
5. Jo Deleersnyder, lid
6. Joop Vianen, lid (tot juli 2010)
7. Gert Jan de Haas, lid (vanaf december 2010)
8. Ingrid Tuinenburg, lid (vanaf december 2010)
9. Tineke Strik, lid (vanaf december 2010)

Het bestuur werkt onbezoldigd. Onkosten die gemaakt worden voor Defence for Children kunnen worden gedeclareerd.

Nieuwe bestuursleden

Met het zittende bestuur werd in 2010 gezocht naar nieuwe bestuursleden. Dat proces is eind 2010 nagenoeg afgerond en vanaf 2011 zal de directeur met zijn nieuwe bestuur de organisatie leiden.

Publiciteit en communicatie

2010 is een heel productief jaar geweest voor wat betreft de communicatie in het algemeen en met name de aandacht in de media voor Defence for Children.

Media-aandacht

Vele radio- en tv-programma's, kranten en tijdschriften besteedden aandacht aan de thema's die Defence for Children bezighielden in 2010. Van onderzoeksrapporten tot straatacties en van petitie tot rechterlijke uitspraken.

Right ! het vernieuwde Tijdschrift voor de Rechten van het Kind

Jarenlang gaf Defence for Children het Tijdschrift voor de Rechten van het Kind in eigen beheer uit. Om een breder publiek te bereiken over het thema kinderrechten en om de productie kostendekkend te krijgen, is begin 2010 besloten de formule van het tijdschrift aan te passen.

Zo ontstond Right! Tijdschrift voor de Rechten van het Kind. Right! richt zich op de brede groep van professionals die met kinderen en jongeren werken of zich bezighouden met jeugdbeleid. De productie van het tijdschrift vindt nog steeds plaats in eigen beheer. Het aantal abonnees is in 2010 toegenomen, maar nog niet voldoende. In 2011 zullen hier verdere inspanningen op verricht worden.

House

Defence for Children is al jarenlang uitgever van House, het tijdschrift voor jongeren in instellingen. Een deel van de kosten wordt gefinancierd uit een bijdrage van het Landelijk CliëntenForum Jeugdzorg, dat hiervoor geld ontvangt van het ministerie van VWS. Deze financiering is nog niet stabiel. Het tijdschrift heeft een eigen redactie die in goed contact met de doelgroep staat. Er wordt gekeken naar mogelijkheden om de participatie en interactie met de jongeren verder te vergroten.

Websites

Defence for Children beheert een aantal websites, de belangrijkste zijn : www.defenceforchildren.nl, www.ecpat.nl, www.kinderrechten.nl, www.geenkindopstraat.nl, www.iLegaalkind.nl, www.geenkindindecel.nl. De eerste twee trekken gemiddeld zevenduizend unieke bezoekers per maand. In 2011 zal gewerkt worden aan een (verdere) modernisering van de websites.

Overige communicatieactiviteiten

De afdeling communicatie adviseert en ondersteunt de projectleiders bij hun communicatie, productie van middelen en eindredactie van uitgaves. In 2010 is een positioneringstraject in gang gezet, dat tevens zal uitmonden in de ontwikkeling en vaststelling van de huisstijl.

Het Kinderrechtenhuis

Mei 2010 werd het Kinderrechtenhuis geopend. Sindsdien heeft hier een heel aantal activiteiten plaatsgevonden. Defence for Children is lid van het bestuur van het Kinderrechtenhuis. Voor verdere informatie is er het jaarverslag van het Kinderrechtenhuis.

Onze partners

Hieronder vindt u een overzicht van onze samenwerkingspartners, met wie wij de resultaten hebben kunnen bewerkstelligen.

Nationale Postcode Loterij

2010 was het eerste jaar waarin Defence for Children – ECPAT mocht rekenen op een substantiële bijdrage als beneficiant van de Nationale Postcode Loterij. Dit bracht de organisatie een sterkere en stabielere uitgangspositie. Er is onder andere geïnvesteerd in het versterken van de communicatie en een restyling van het Tijdschrift voor de Rechten van het Kind, dat zich nu op een breder publiek richt onder de naam Right! Daarnaast maakte de steun van de Postcode Loterij een versterking van de Kinderrechtenhelpdesk mogelijk. Ook konden initiatieven worden ontwikkeld in het Kinderrechtenhuis te Leiden.

Plan Nederland

Girl Power – MFS II

2010 is het jaar dat de Girl-Power-alliantie, waarvan Defence for Children – ECPAT Nederland deel uitmaakt, de uiteindelijke beschikking kreeg van de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken over een bijdrage de komende vijf jaar vanuit het Medefinancieringsstelsel (MFSII). Defence for Children zal in vijf Afrikaanse landen (Zambia, Ethiopië, Siërra Leone, Liberia en Ghana) programma's ontwikkelen waarbij de rechten van kinderen,

en meer specifiek die van meisjes, worden versterkt. In de Girl Power-alliantie onder leiding van Plan Nederland werkt Defence for Children samen met Child Helpline, Women Win, Free Voice, Plan Nederland en ICDI.

Brazilië-project

In samenwerking met Plan Nederland en met de reisindustrie (de ANVR en TUI Nederland, Travel Counsellors en Fly Brasil) is ECPAT een meerjarig programma gestart in Brazilië. Doelstelling van dit programma is om de toeristenindustrie en haar partners aan te spreken op hun verantwoordelijkheid om seksuele uitbuiting van kinderen te voorkomen. De werkzaamheden van ECPAT vinden voor een belangrijk deel in Nederland plaats in de vorm van voorlichting, scholing en draagvlakversterking.

Stichting Kinderpostzegels Nederland

Defence for Children werkt al lange tijd samen met Stichting Kinderpostzegels Nederland in verschillende projecten. Zo maakte de stichting in 2010 het onderzoek en daaruit volgende rapport 'Dat ze je naam kennen' mogelijk, naar de mening van jongeren over jeugdzorg. Ook draagt de stichting substantieel bij aan de Kinderrechtenhelpdesk en wordt er samengewerkt in een aantal lobbytrajecten. Ten slotte is Stichting Kinderpostzegels Nederland de financier van het proefprocessenfonds.

The Body Shop

ECPAT voert samen met The Body Shop een wereldwijde campagne 'Stop seksuele uitbuiting van kinderen'. De campagne bestaat uit verschillende onderdelen, onder andere een groots opgezette handtekeningenactie en de verkoop van een handcrème waarvan een belangrijk deel van de opbrengst ten goede komt aan ECPAT. In 2010 ontving ECPAT hieruit een aanzienlijke bijdrage.

MATRA-programma - Ministerie van Buitenlandse Zaken

In het kader van MATRA werkt Defence for Children aan verschillende projecten in Georgië, Oekraïne en Rusland. Kindermishandeling, jeugdzorg, jeugdstrafrecht en seksuele uitbuiting (via ECPAT) zijn de thema's die hierbij aan de orde zijn. In langlopende projecten worden daadwerkelijke verbeteringen bewerkstelligd.

UNICEF Nederland

Met UNICEF Nederland is het Jaarbericht Kinderrechten 2010 gemaakt, waarbij het beleid van het kabinet werd afgezet tegen het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Op Kleine Prinsjesdag werd in de Ridderzaal een alternatieve troonrede voorgedragen door een Kinderkoningin. Daarnaast wordt na onderlinge afstemming op een aantal terreinen gezamenlijk lobby gevoerd.

Ministerie voor Jeugd en Gezin

Het Kinderrechtencollectief, waarvan Defence for Children voorzitter is en het secretariaat voert, ontving in 2010 van het ministerie voor Jeugd en Gezin subsidie voor de voorlichting in kinderrechten. Hiervan zijn verschillende activiteiten gefinancierd, zoals de herdruk van het Handboek Internationaal Jeugdrecht, voorlichtingsmaterialen, trainingen aan professionals en de website www.kinderrechten.nl.

Stichting Steunfonds Pro Juventute Nederland

Pro Juventute steunde in 2010 het onderzoek van Defence for Children naar kinderen en jongeren in de politieel. De resultaten worden in 2011 gepresenteerd.

EU – DAPHNE

In het DAPHNE-project, gefinancierd door de Europese Gemeenschap, werken acht Europese landen aan standaarden voor voogden van alleenstaande minderjarige vreemdelingen. Defence for Children is de internationale coördinator van dit project.

Oak Foundation

Sinds 2009 geeft Oak Foundation steun aan het driejarige Mario-project waarin vier internationale organisaties samenwerken: ECPAT, Nobody's Children Foundation, Save the Children in Albania en Terre des Hommes-Child Relief. De activiteiten spelen zich met name af in Zuidoost-Europa, om kinderen die slachtoffer zijn van uitbuiting en kinderhandel of die daartoe een groot risico lopen, beter bescherming te bieden zowel op nationaal als internationaal niveau. ECPAT Nederland is met partner Neglected Children Society vooral actief in Bulgarije.

Stichting Dijkverzwaring

Stichting Dijkverzwaring leverde in 2010 een belangrijke bijdrage aan de Kinderrechtenhelpdesk.

ECPAT Duitsland/Europese Commissie

Het door ECPAT Duitsland/Europese commissie gesteunde Offenders Beware!-project is gericht op het vergroten van bewustwording, kennis en capaciteit op het gebied van de bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen in toerisme. Doelgroepen zijn de reisindustrie, ngo's, ambtenaren, politie, justitie en toerismestudenten. Naast Nederland werken vier ECPAT-partners mee in Duitsland, Oostenrijk, Italië en Estland.

Overige samenwerkingpartners en donoren in 2010

- Stichting Weeshuis der Doopsgezinden
- Stichting Zonnige Jeugd
- ICCO & Kerk in Actie
- Landelijk Cliëntenforum Jeugdzorg
- Adviesbureau Van Montfoort
- Save the Children Nederland
- Verwey-Jonker Instituut
- Stichting Vrienden van Preluky
- Separated Children in Europe Programme

Aloys van Rest

Defence for Children - ECPAT Nederland

WE DENKEN ALTIJD VANUIT HET BELANG VAN HET KIND

Aloys van Rest, directeur Defence for Children - ECPAT

Defence for Children - ECPAT zit in een cruciale fase, aldus Aloys van Rest, directeur. En hij is blij dat hij daarbij betrokken is. 'We gaan de organisatie verder versterken en een nog bredere draagvlak voor kinderrechten creëren. We gaan de bestaande coalities verstevigen en we ontwikkelen nieuwe samenwerkingsverbanden. De stem van het kind moet en zal luider klinken.'

Het jaar 2010 ziet Van Rest als het begin van een nieuwe fase. Niet zozeer omdat dat het jaar is waarin hij zelf in functie is getreden – hij nam in juli de taken over van tijdelijk directeur

Sjoera Dijkers – maar omdat belangrijke fundamenten zijn gelegd voor de toekomst. De organisatie verhuisde naar het Kinderrechtenhuis, waar een diversiteit aan activiteiten rond kinderen en kinderrechten wordt georganiseerd.

Ook inhoudelijk begon een nieuwe fase: 'Kijk alleen al maar naar het instellen van de Kinderombudsman. Marc Dullaert is inmiddels begonnen. Dat voelt als een overwinning, daar hebben we ons jarenlang sterk voor gemaakt. Nu kunnen we verder. We willen méér bereiken, want er zijn namelijk meer mijlpalen. We zitten inmiddels in een grote alliantie, samen met onder meer Plan Nederland. Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft het project Girl Power gehonoreerd. Dat betekent dat we de komende vijf jaar jaarlijks 750 duizend euro kunnen besteden aan de versterking van de positie van meisjes en jonge vrouwen in vijf Afrikaanse landen. We werken ook aan de ontwikkeling van een Kinderrechtentribunaal. Nu nog een idee, maar in 2012 hopelijk werkelijkheid. Het is een ambitieus plan en daarmee een geweldige mogelijkheid om de kinderrechten verder te versterken.'

Armslag

En er waren meer opstokers. Defence for Children - ECPAT is in 2010 beneficiënt geworden van de Nationale Postcode Loterij. De Nationale Postcode Loterij doneert tot aan 2015 een half miljoen euro per jaar. 'Het geld van de Postcodeloterij is vrij te besteden. We kunnen werken aan programma's voor de meest kwetsbare kinderen: kinderen in justitiële inrichtingen, Roma kinderen, kinderen in het passend onderwijs. Kinderen die het moeilijkst hun stem kunnen verheffen. We waren in het verleden vaak te afhankelijk van projectsubsidies. De Kinderrechtenhelpdesk kunnen we verder professionaliseren. Dankzij deze grote bijdragen krijgen we meer armslag.'

Nieuwe kansen ontstaan. Defence for Children - ECPAT zal zich bijvoorbeeld nog meer gaan inzetten voor gehandicapte kinderen. 'Ik ben gesprekken begonnen met de CG-Raad, de raad voor chronisch zieken en gehandicapten. Want als je het over kwetsbare kinderen hebt... zij zijn het eerste slachtoffer bij seksuele uitbuiting, bij het onderwijs staan ze achter in de rij en ook bij sport en spel worden ze achtergesteld. Dit is een van de terreinen waarop ik de organisatie wil versterken. Net als het onderwijs. Neem het speciaal onderwijs, waar nu op gaat worden bezuinigd. Ook daar zitten kinderen van wie de stem nauwelijks wordt gehoord en die niet tot hun recht komen.'

Juist in dit 'lastige' politieke klimaat zal de meerwaarde van een organisatie als Defence for Children - ECPAT blijken, aldus Van Rest. 'We gaan niet enkel met het vingertje wijzen, we zijn er ook om te helpen, te adviseren. We blijven in alle gevallen wijzen op het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, dat Nederland heeft geratificeerd. Het recht van het kind is en blijft daarbij ons uitgangspunt!'

'We blijven werken aan verschillende lobbytactieken. Het Jaarbericht Kinderrechten dat we ieder jaar samen met UNICEF uitbrengen, vormt daarbij de basis. We gaan om de tafel zitten, we zoeken de dialoog, we trainen mensen, we informeren politici of mensen in het veld. En als er niet naar ons wordt geluisterd, komen we ook in actie – schriftelijk, mondeling, op straat, of in een proefproces. De uitspraak van het Europees Comité voor Sociale Rechten is natuurlijk een geweldig voorbeeld. Het Comité verklaarde onze klacht gegrond: uitgeprocedeerde kinderen mag je niet zomaar op straat zetten. De minister is gedwongen zijn beleid aan te passen.'

Signaleren

De organisatie zal ook duidelijker naar buiten treden. Van Rest: 'We gaan werken aan onze naamsbekendheid. In het veld, bij de professionals, zijn we een autoriteit, maar bij het grote publiek zijn we minder bekend. We kunnen wat dat betreft nog duidelijker maken waar we voor staan. De Kinderrechtenhelpdesk kan ook nog wel bekender worden – dat is het hart van onze organisatie, daar komen de geluiden van buiten bij ons binnen. Van hulpinstanties, advocaten, ouders en van kinderen zelf. We denken altijd puur vanuit het belang van het kind. We luisteren en dan analyseren we wat de beste vervolgstap is. Soms zijn we met een vraag een uur bezig, soms ook jaren. De helpdesk gaan we uitbreiden: we gaan van twee naar vier professionals. Op de Kinderrechtenhelpdesk kunnen we trends signaleren, komen we zaken tegen die we in onze lobbystrategie kunnen gebruiken en zaken die uiteindelijk leiden tot proefprocessen.'

'WE ZIJN ER OOK OM TE HELPEN'

De verhuizing vorig jaar naar het Kinderrechtenhuis past goed bij het streven naar meer samenwerking. Van Rest: 'Meer samenwerken krijgt zo letterlijk vorm. Het moet hier een echte smeltkroes worden. Het gaat bruisen. Hier gaat het gebeuren. Hier moeten niet alleen de organisaties zitten, hier moeten workshops worden gehouden, lezingen, cursussen, tentoonstellingen. Je merkt al dat collega-organisaties graag in dit gebouw willen vergaderen. Dit is echt hét centrum van de kinderrechten.'

Maar uiteindelijk gaat het er om schendingen van kinderrechten aan de kaak te stellen. Van Rest hoeft niet lang na te denken om een voorbeeld te kunnen noemen: 'Mij persoonlijk grijpt altijd de kindermishandeling enorm aan. Gruwelijk. Als je alleen al naar de leeftijden kijkt: veel slachtoffers zitten in de groep van veertien tot zeventien jaar, maar vele andere hebben nog niet eens een stem om te verheffen. Die zijn zó jong.'

Judith Lingeman

Nationale Postcode Loterij

DE GROTE 'FAMILIE' VAN GOEDE DOELEN Defence for Children - ECPAT ontvangt 2,5 miljoen euro steun van de Nationale Postcode Loterij

De Nationale Postcode Loterij draagt 'samenwerking' hoog in het vaandel. Maar, zegt Judith Lingeman, manager Goede Doelen: 'Samenwerken moet meerwaarde bieden. Het is nooit een doel op zichzelf. Al juichen we krachten bundelen altijd toe.'

Wat mooi is het te zien, aldus Lingeman, als de (inmiddels) 81 organisaties die de Nationale Postcode Loterij structureel steunt óók onderling samenwerken. 'Er zijn genoeg voorbeelden: War Child en Oxfam Novib die destijds samenwerkten in de oorlogsgebieden van Noord-Uganda. Greenpeace, het Wereld Natuur Fonds en de Marine Stewardship Council die samen optrekken in de bescherming van de oceanen. Geweldig toch? Waarom zou je van elke ngo een andere auto of kantoor hebben in al die landen?'

'We stellen onderlinge samenwerking nooit als voorwaarde aan beneficiënten, we zien het natuurlijk wel als een pré. We zien graag een familie van goede doelen, een organisch geheel.'

Defence for Children - ECPAT is nu lid van die 'familie' en kan in elk geval rekenen op een jaarlijkse bijdrage van een half miljoen euro tot aan 2015. Wat samenwerking betreft heeft meegespeeld dat Defence for Children en ECPAT de handen ineen hebben geslagen, maar dat heeft vooral te maken met het formaat van de organisatie die daardoor is ontstaan. Lingeman: 'De organisatie moet groot genoeg zijn. We hebben het over een startniveau van vijfhonderd duizend euro per jaar. En de organisatie moet aanvullend zijn, moet toegevoegde waarde bieden.'

Defence for Children - ECPAT past precies binnen de missie van de PostcodeLoterij, aldus Lingeman. 'Wij richten ons op armoedebestrijding, mensenrechten, natuurbescherming en sociale cohesie in wijken en buurten. Dat varieert inmiddels van Natuurmonumenten en Vluchtelingenwerk Nederland tot Humanitas en de Johan Cruyff Foundation. Een focus op kinderrechten biedt een meerwaarde die we zoeken.'

Het geld dat Defence for Children - ECPAT zal ontvangen is niet geormerkt. 'Het is prettig geld, zoals dat dan heet, dus een organisatie kan haar eigen plannen maken. We worden altijd op de hoogte gehouden en kijken natuurlijk goed naar de jaarrekeningen. In het vijfde jaar, het laatste jaar, graven we wat dieper, want dan komt er een nieuwe beslissing aan. Die zekerheid van vijf jaar vinden we belangrijk: je moet wel een beleid kunnen opzetten.'

De Nationale Postcode Loterij wil ook voor Defence for Children - ECPAT een 'betrouwbare structurele financier' zijn. Sinds de 22 jaar na de oprichting heeft de loterij ruim drie miljard euro kunnen toekennen aan goede doelen; vorig jaar stond de teller op 270 miljoen. Lingeman: 'Dat is wat we doen. Daarvoor zijn we opgericht.'

FINANCIEEL OVERZICHT

BALANS PER 31 DECEMBER 2010

Alle bedragen zijn in euro's.

ACTIVA

	31-12-2010	31-12-2009
Vaste activa		
- Materiële vaste activa	<u>29.930</u>	<u>7.043</u>
Vlottende activa		
- Nog te ontvangen subsidies en bijdragen	312.017	235.831
- Overlopende activa	96.413	77.848
- Effecten	179.450	175.930
- Liquide middelen	<u>195.048</u>	<u>282.376</u>
	<u>782.928</u>	<u>771.985</u>
TOTAAL ACTIVA	<u>812.858</u>	<u>779.028</u>

PASSIVA

Eigen Vermogen		
- Algemene reserve	192.229	182.320
- Bestemmingsreserve donaties	0	70.549
- Bestemmingsreserve campagnefonds	100.000	0
- Bestemmingsreserve personeel en wachtgeld	<u>170.471</u>	<u>155.580</u>
	462.700	408.449
Kortlopende schulden		
- Vooruit ontvangen subsidies en bijdragen	134.886	47.738
- Belastingen en premies sociale verzekeringen	69.767	32.885
- Nog te besteden subsidiegelden	38.000	188.861
- Overlopende passiva	<u>107.505</u>	<u>101.095</u>
	<u>350.158</u>	<u>370.579</u>
TOTAAL PASSIVA	<u>812.858</u>	<u>779.028</u>

STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2010

Alle bedragen zijn in euro's.

BATEN

	begroting 2010	2010	2009
- Subsidies	1.515.000	1.590.732	1.336.337
- Overige bijdragen	316.000	790.431	254.389
- Financiële baten en lasten	15.000	10.468	16.595
	<u>1.846.000</u>	<u>2.391.631</u>	<u>1.607.321</u>

LASTEN

- Personeelskosten	1.010.000	1.187.497	749.465
- Huisvestingskosten	86.319	83.515	64.419
- Organisatiekosten	56.500	79.830	90.550
- Algemene kosten	47.000	40.837	32.319
- Activiteiten	642.500	945.701	669.409
	<u>1.842.319</u>	<u>2.337.380</u>	<u>1.606.162</u>

RESULTAAT

3.681

54.251

1.159

Bestemming van het resultaat

- Toevoeging aan algemene reserve		9.909	1.159
- Toevoeging aan bestemmingsreserve donaties		0	0
- Toevoeging aan bestemmingsreserve campagnefonds		29.451	0
- Toevoeging aan bestemmingsreserve personeel en wachtgeld		14.891	0

Samenvatting van de financiële resultaten 2010

In 2010 stegen de baten met € 784.314,= (49%). Dat is met name veroorzaakt door de toetreding tot de groep van Nationale Postcode Loterij-beneficianten. Verder is een aantal grote nieuwe projecten gestart, waaronder een project in het kader van het DAPHNE-programma en het Oekraïne-project gefinancierd vanuit het MATRA-programma van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Ook de samenwerking met The Body Shop heeft heel positieve resultaten laten zien.

De acquisitie van projecten heeft geleid tot een toename van nieuwe activiteiten ter hoogte van € 731.218 (46%).

Het overall resultaat is positief, te weten € 54.251. Het bedrag is deels toegevoegd aan de Algemene Reserve, deels aan een nieuw gevormde bestemmingsreserve Campagnefonds. Een bedrag van € 14.891 is toegevoegd aan het bestemmingsfonds personeel en wachtgeld, na berekening van de verplichtingen die gelden vanaf eind 2010.

COLOFON

Uitgave

Defence for Children – ECPAT Nederland
Postbus 11103
2301 EC Leiden

Bezoekadres

Kinderrechtenhuis
Hooglandse Kerkgracht 17-G
2312 HS Leiden

Tekst en redactie

Defence for Children
Interviews en eindredactie | Eric van den Berg

Fotografie

Moolenaar Fotografie | Hans Moolenaar, Scheveningen
Met dank aan de kinderen die geposeerd hebben en directeur Irene Blom en haar team van Nutsschool Nutshage te Den Haag.

Grafisch ontwerp

Designink.nl | Niels Biersteker, Den Haag

Druk

Stenco Grafimedia, Diemen

Lettertype

Panno Text is ontworpen door Pieter van Rosmalen en uitgegeven door Bold Monday, Den Haag.

Papier

Dit verslag is gedrukt op Fastprint Gold, 100% chloorvrij en FSC gecertificeerd papier.

Informatie

Deze publicatie is ook als digitale versie beschikbaar; www.defenceforchildren.nl/jaarverslag

Papieren exemplaren kunt u bestellen via;

Afdeling Communicatie
T (0)71 516 09 80
E info@defenceforchildren.nl

Voor de complete financiële verslaglegging inclusief accountantsverklaring, verwijzen wij u naar ons financiële jaarverslag.

Defence for Children en ECPAT vormen samen een organisatie die zich inzet voor de rechten van het kind.